

Kainuun liitto

KAINUU-OHJELMA

**Maakuntasuunnitelma 2035
Maakuntaohjelma 2018–2021
Luonnos MH 25.9.2017**

KAINUU-OHJELMA

**Maakuntasuunnitelma 2035
Maakuntaohjelma 2018–2021**

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
Puh. 08 615 541
Faksi 08 6155 4260
kainuunliitto@kainuu.fi

Kannen kuva:

Sisällysluettelo

1 KAINUU-OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT	6
1.1. Kainuu-ohjelma kokonaisuohjelmalla	6
1.2 Kainuun maakuntaprofiili	7
Ulkoisen ja sisäisen saavutettavuus	8
Kainuun väestön ja ikärakenteen kehitys	9
Työvoima ja työllisyys	11
Hyvinvointi	13
2 STRATEGISET TAVOITTEET 2035	15
2.1 Koulutus, osaaminen ja vetovoimainen työelämä, yritysinvestoinnit sekä kasvu ja vienti	15
2.2 Toimivien palvelujen, positiivisen maakuntakuvan vetovoimainen ja luonnonläheinen Kainuu	18
Kansainväliset ja ylimaakunnalliset yhteydet ja vyöhykkeet	20
Tavoiteltava aluerakenne 2035 – monikeskuksinen, hyvin saavutettava palveluverkko	22
2.3 Hyvinvoiva Kainuu	24
2.4 Kainuun kehityksen mittarit	25
3. KAINUUN KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET 2018–2021	28
3.1 Yritysten kasvua investoinneista, osaamisesta, viennistä ja Kainuun vetovoimasta	29
Kasvua ja vientiä yritystoimintaan	29
Koulutus, tutkimus, innovaatiotoiminta ja osaaminen	29
Osaavan työvoiman saannin turvaaminen koulutuksella, rekrytoinneilla ja Kainuun vetovoiman parantamisella	30
3.1.1 Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat 2018–2021	33
3.1.2. Kainuun elinkeinojen kärjet: matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaisala	34
Matkailu	34
Teknologiateollisuus	37
Biotalous	39
Kestävä kaivannaisala	42
3.2 Saavutettavuutta uusilla liikkumiskäytöksillä ja sähköisillä palveluilla sekä toimivalla aluerakenteella	44
3.2.1 Saavutettavuus	45
3.2.2 Elinkeinoja tukeva aluerakenne ja toimivat palvelut	47
3.3 Tavoitehakuista alueellista yhteistyötä	49
3.3.1 Kansainvälistyminen	49
3.3.2 Sote- ja maakuntauudistus Kainuussa	50
3.4 Hyvinvointia työstä, terveydestä ja yhteisöllisyydestä	51
3.5 Vetovoimainen maakunta	56
Lähdeluettelo	58
Liitteet	59

1 KAINUU-OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

1.1. Kainuu-ohjelma kokonaisuohjelmana

Kainuu-ohjelma sisältää maakuntasuunnitelman, joka määrittelee Kainuun maakunnan kehittämisen pitkän aikavälin päämäärän ja tavoitteet vuoteen 2035, sekä maakuntaohjelman vuosille 2018–2021, joka sisältää pitkänajan tavoitteita tukevat tavoitteet seuraaville viidelle vuodelle sekä keinot niiden saavuttamiseksi. Kehittämistoimien keskeiset työkalut ovat maakuntakaava ja maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) sekä yhteisesti sovittu edunvalvonta. Maakuntakaava ohjaa ja osoittaa maakunnan kannalta tarpeellisten alueiden kehittämistä. Toimeenpanosuunnitelma kohdentaa varojen käyttöä hanketasolla yhdessä päätettyihin kehittämiskohteisiin vuosittain.

Maakuntastrategiaan perustuvien osaohjelmien tulee olla maakuntahallinnon poliittisesti hyväksymiä. Aluekehityslaki määrittelee maakuntasuunnitelman ja -ohjelman juridisen aseman suhteessa EU:n rakennerahasto- ja muihin ohjelmiin. Oleellista maakuntasuunnitelmassa ja -ohjelmassa, siis Kainuu-ohjelmassa, on, että se edustaa maakunnan poliittista tahtotilaa eli se on maakuntavaltuuston hyväksymä. Aluekehityslaki (34 §) velvoittaa viranomaisia ottamaan maakuntaohjelman huomioon omissa aluekehittämistä koskevissa suunnitelmissa, mikä tekee ohjelmasta vahvan kehittämisvälineen.

Kainuu-ohjelma kokoaa lisäksi yhteen erityisteemoja koskevia strategioita ja ohjelmia. Näitä Kainuun strategioita ovat esimerkiksi Kainuun Venäjä -strategia, ikääntymispoliittinen strategia, ilmastostrategia, biotalousstrategia ja Kainuun ympäristöohjelma, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän toiminta- ja taloussuunnitelma 2018–2020 sekä Kainuun T&K&I -organisaatioiden ja kuntien strategiat.

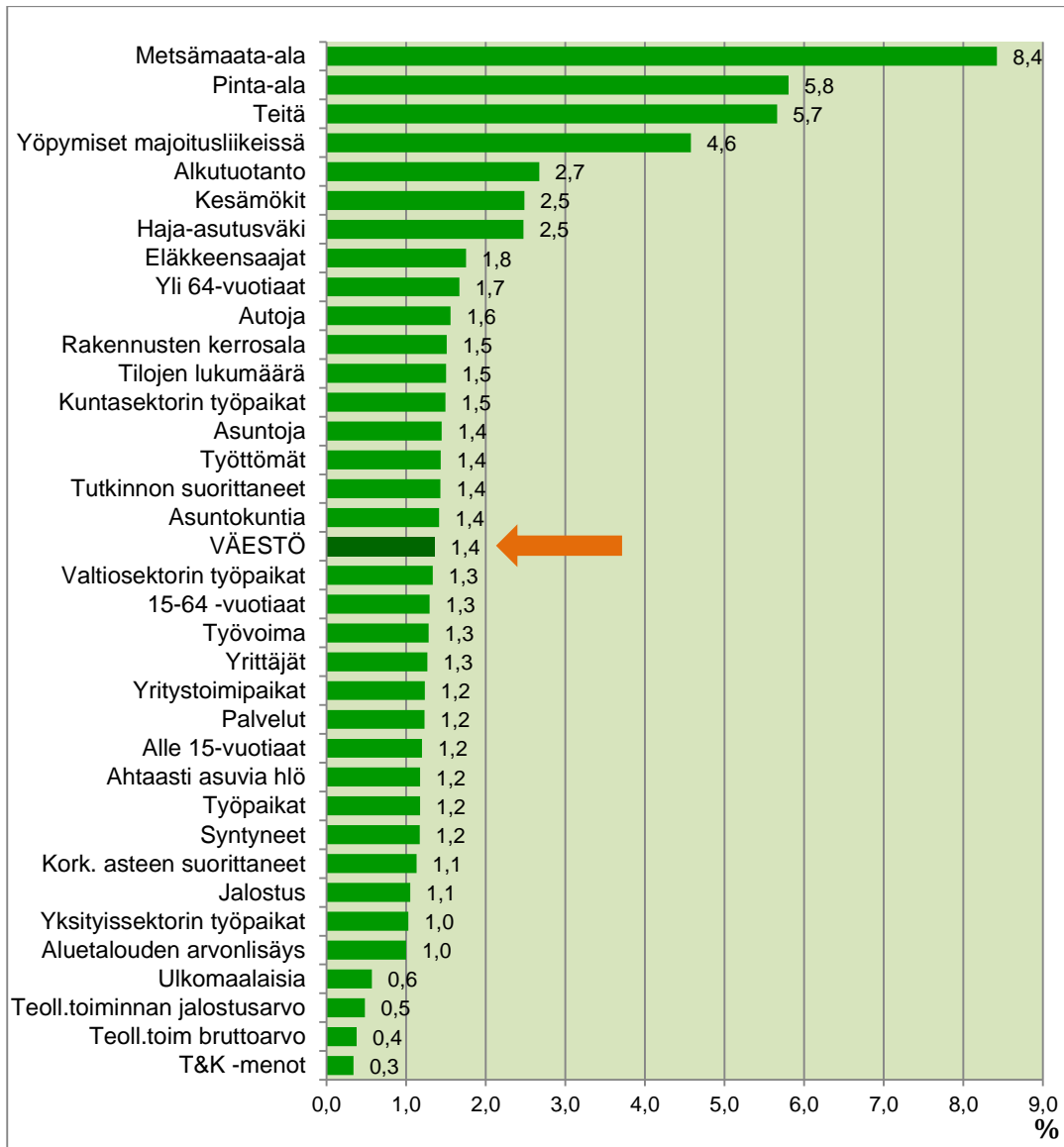
Kainuu-ohjelman laadinnassa on huomioitu maakuntaohjelman 2014–2017 toteutumisen seurantaraportin ja ulkoisen arvioinnin johtopäätökset (MDI 2016). Pohjois-Suomen maakuntaohjelmien 2014–2017 arvioinnin mukaan Kainuun maakuntaohjelman tavoitteita pitää terävöittää, valita rajatumpia mutta laajoja ja kumuloituvia vaikutuksia luovia kehittämisen kärkiä, muuttaa kehittämisasenteita positiivisemmiksi ja onnistumisista voimaa ammentaviksi, löytää uutta innostusta yhteistyöhön, maksimoida kestävän kehityksen hyödyt Kainuussa, laajentaa ja syventää kehittämisen ennakoivaa otetta sekä rohkeasti uudelleen organisoida hallinnon rakenteita alueen tarpeita vastaaviksi. Arvioinnin suositukset ovat yleisiä mutta osuvia. Niitä pyritään Kainuu-ohjelman sisällössä ja toimeenpanossa noudattamaan.

1.2 Kainuun maakuntaprofiili

Kainuun vahvuuksina korostuvat luonto, väljyys, hyvä elämisen laatu, turvallisuus, arjen helppous, toimivat ja monipuoliset palvelut ja infrastruktuuri. Maakunnan runsaat luonnonvarat luovat erinomaiset puitteet alueen yritysten kasvulle. Kainuussa on myös korkeaa ICT-alan, metalliteollisuuden, biotalouden, matkailun sekä hyvinvoinnin, liikunnan ja urheilun osaamista. Kainuu on vetovoimainen asuinpaikka ja matkailukohde, joka tunnetaan metsäisistä vaaramaisemista, runsaista vesistöistä sekä monipuolisista kulttuurin ja liikunnan mahdollisuuksista. Alueen ainutlaatuinen matkailun, liikunnan ja huippu-urheilun yhdistelmä houkuttelee matkailijoita, kuntoilijoita ja huippu-urheilijoita harjoittelemaan, lomaillemaan sekä asumaan, opiskelemaan ja suorittamaan asevelvollisuutta Kainuuseen. Matkailijoiden ja vapaa-ajan asujien määrä on kasvanut Kainuussa voimakkaasti viimeisten 20 vuoden aikana. Kainuun väestön määrä on sen sijaan vähentynyt ja väestön keski-ikä noussut. 2010-luvulla myös työpaikkojen määrä on vähentynyt. Jotta kehityksen suunta saadaan käännettyä, täytyy väestön koulutustasoa nostaa, luoda uusia työpaikkoja ja yrityksiä, saada teollisia ja palvelualan investointeja, kasvattaa vientiä ja tuotannon jalostusarvoa, varmistaa osaavan työvoiman saatavuus. Samoin pitää vahvistaa vetovoimaista maakuntakuvaa tiedottamalla laajasti Kainuun vahvuuksista ja onnistumisista.

Kainuu on kahdeksan kunnan muodostama noin 75 000 asukkaan väljästi asuttu maakunta Itä-Suomessa Suomi-neidon vyötäröllä. Kainuun erityispiirteinä korostuvat alueen laajuus, pitkät etäisyydet, harva asutus, metsäisyys, maaseutumaisuus, alueella vieraillevien matkailijoiden suuri määrä, luonnonvaroja hyödyntävät elinkeinot sekä iäkäs väestö. Teollisen toiminnan brutto- ja jalostusarvossa, teollisissa työpaikoissa, yritysten määrässä, väestön koulutustasossa, ulkomaalaisten määrässä, T&K-menoissa sekä työn tuottavuudessa Kainuu jää selvästi muuta maata heikommaksi (kuva 1).

Maakuntasuunnitelma 2035

Kuva 1. Kainuun maakuntaprofiili: eri piirteiden prosenttiosuus koko maan määristä. Tiedot ovat vuosilta 2014–2016 (Tilastokeskus).

Ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus

Vaikka Kainuu sijaitsee keskellä Suomea, se voidaan mieltää hankalasti saavutettavaksi. Kainuulla on yhteistä rajaa Venäjän kanssa 262 kilometriä. Kainuu sijaitsee koko Barentsin aluetta yhdistävän liikenne- ja yhteyskäytävän varrella. Kuhmossa sijaitsee kansainvälinen rajanylityspaikka Vartius-Lyttä ja Kainuusta on hyvät rauta- ja valtatie yhteydet Pohjois-Karjalan Niiralan rajanylityspaikalle. Kainuun sisäinen saavutettavuus ja liikkuminen perustuvat ensisijaisesti yksityisautoiluun ja julkisen liikenteen osuus on pieni. Yli 90 % kainuulaisista asuu alle puolen tunnin automatkan päässä alueen kahdeksan kuntakeskuksen palveluista ja jopa 70 % asuu noin tunnin automatkan päässä maakuntakeskuksesta Kajaanista. Kajaani on keskeinen logistinen solmupiste (mm. lentoasema) ja maakunnallisten palvelujen keskus Kainuussa. Hyvä sisäinen saavutettavuus on selitettävissä väestön keskittymisellä mutta myös sujuvilla ja ruuhkattomilla liikenneyhteyksillä, joiden ansiosta matka-ajat ovat lyhyempiä kuin ruuhkaisissa väestökeskitymissä. Liikkumistarpeita vähentää nopeiden laajakaistaverkkojen rakentaminen eri puolilla Kainuuta.

Ulkoisen saavutettavuuden yhteyksiä Kainuussa ovat erityisesti lentoliikenne Kajaani-Helsinki, rautatieyhteys Ouluun ja Helsinkiin sekä linja-autoliikenne alueen sisällä ja yli maakuntarajojen. Lentomatkustamisen kokonaismatka-ajassa on keskeistä liityntäyhteydet Kajaanin lentoasemalle. Mikäli liityntäyhteydet toimivat sujuvasti, Helsingin keskustasta on mahdollista saavuttaa mikä tahansa Kainuun kuntakeskus noin 4 tunnissa. Rautatien henkilöliikenteen matka-aika Helsinki-Kajaani on noin 6 tuntia ja tieliikenteen yhteyksiä käyttäen jonkin verran pidempi. Matkailun kannalta matka-aika on kilpailukykyinen verrattuna muihin vastaaviin Pohjois-Suomen matkakohteisiin. Yhteyden nopeustason nosto parantaisi entisestään Kainuun saavutettavuutta ja sen mielikuvaa sekä madaltaisi Kainuuseen matkustamisen kynnystä.

Kainuun väestön ja ikärakenteen kehitys

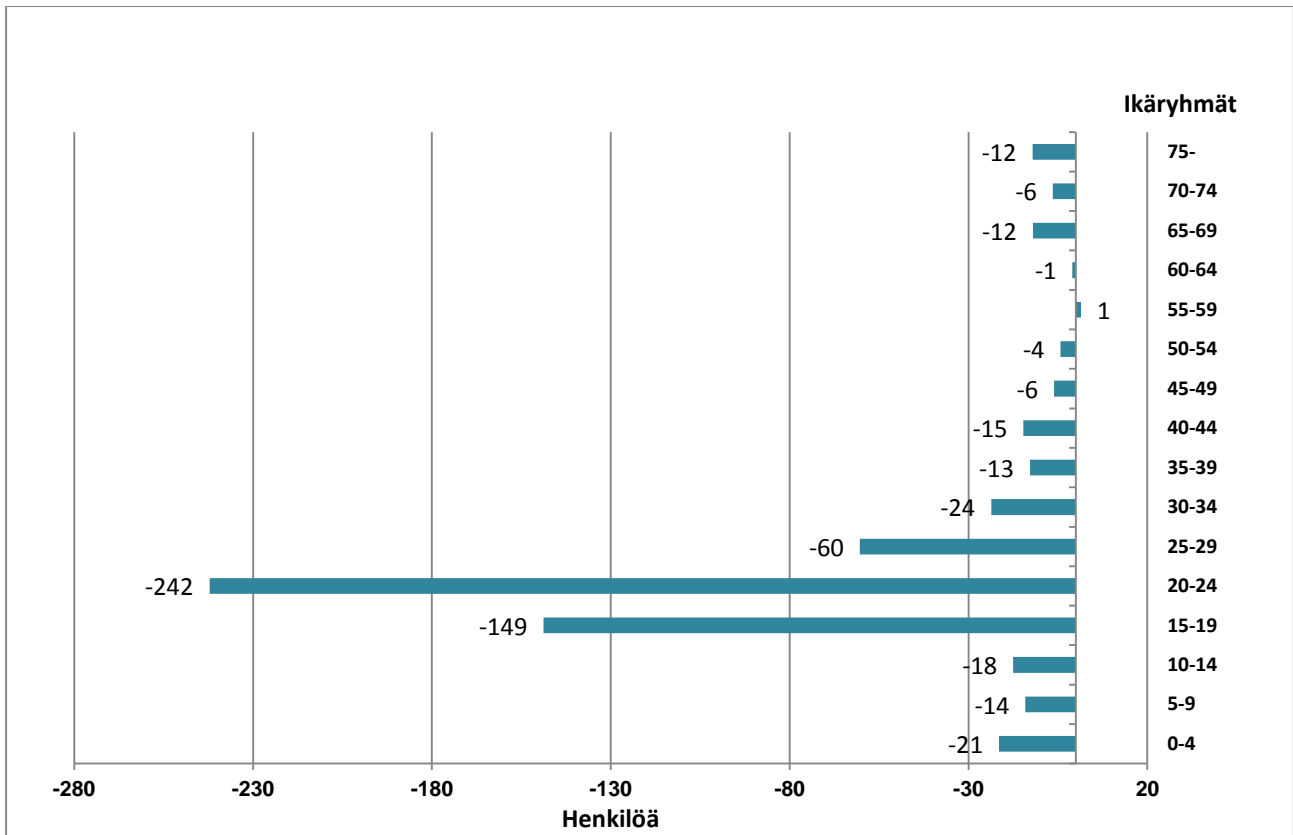
Muuttoliike on yksi voimakkaimmin aluekehitykseen vaikuttavista prosesseista, joka aiheuttaa muuttotappioalueille monia negatiivisia kerrannaisvaikutuksia. Kainuun väestönkehityksessä kriittistä on se, että väestö vähenee, keski-ikä nousee, työikäisten määrä hiipuu ja vanhusten osuus väestöstä kasvaa, mikä heikentää aluetalouden tuloperustaa. Toisaalta nuoria ja työikäisiä myös muuttaa Kainuuseen ja maahanmuutto tasapainottaa väestönkehitystä. Keskeistä Kainuun aluekehityksen onnistumisessa on saada maakuntaan suuntautuva tulomuutto lähtömuuttoa suuremmaksi, väestön väheneminen pysähtymään sekä työikäisten osuus väestöstä kasvamaan.

Kainuun väestömäärä on ollut laskusuunnassa vuodesta 1983 saakka, jolloin Kainuun väkiluku oli korkeimmillaan, 95 295. Tämän jälkeen Kainuun väkimäärä on vähentynyt 20 492 hengellä eli 21,5 prosenttia. Vuoden 2016 lopussa Kainuussa oli asukkaita 74 803. Vuodesta 2016 alkaen Kainuussa on ollut kahdeksan kuntaa Vaalan liittyttyä Pohjois-Pohjanmaahan. Kainuun maakuntakeskuksen suhteellinen asema on yhä vahvistunut; Kajaanin osuus koko Kainuun väestöstä on jo yli 50 prosenttia.

Kainuu on menettänyt väestöään erityisesti maakunnasta pois suuntautuneen muuttoliikkeen vuoksi. Esimerkiksi vuonna 2016 Kainuussa oli lähtömuuttajia yhteensä 3 535 ja tulomuuttajia 3 072 eli muuttotappio oli 463 henkilöä. Maakunnasta muuttajissa on hieman enemmän naisia kuin miehiä, mikä näkyy väestörakenteessa alhaisena nuorten naisten määränä. Muuttotappio on kuitenkin pienentynyt 2000-luvun alusta. Luonnollisesti pitkään jatkuva muuttotappio on heikentänyt Kainuun aluetaloutta nuorten ja työikäisten lähtiessä.

Kainuu on menettänyt eniten nuoria asukkaitaan. Suurinta muuttotappio on ollut ikäluokassa 20–24-vuotta, toiseksi suurinta 15–19-vuotiaissa ja kolmanneksi suurinta ikäluokassa 25–29-vuotta (kuva 2). Vuosien 2006–2016 aikana 15–29-vuotiaita on muuttanut Kainuusta pois vuodessa keskimäärin 505 asukasta ja Kainuuseen on muuttanut 354 nuorta asukasta. Vaikka lähtijöitä on edelleen enemmän kuin tulijoita, on lähtijöiden määrä hieman alentunut viime vuosina. Erityisesti lukion jälkeen yliopistoon opiskelemaan lähtevät nuoret, mutta myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen jälkeen opiskelijaan jatkavat tai töihin menevät nuoret ovat jättäneet maakunnan. Toisaalta nuoret ovat muuttoaktiivisia ja heitä tulee Kainuuseen töihin ja opiskelemaan toiselle asteelle ja ammattikorkeakouluun. Merkittäviä syitä Kainuuseen muuttoon ovat edellä mainittujen lisäksi perhesyyt ja palaaminen synnyinmaakuntaan. Ainoastaan yksittäisten maisterikoulutusohjelmien

varassa oleva kapea-alainen yliopistokoulutus merkitsee luonnollisesti ylimmän asteen koulutukseen haluavien nuorten muutttoa maakunnasta.

Kuva 2. Kainuun kokonaisnettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2006–2016 (Tilastokeskus 2017).

Suosituimpia Kainuusta pois muuttaneiden kohdekuntia vuonna 2016 olivat Oulu (457 henkeä), Helsinki (299), Kuopio (237), Tampere (139) ja Jyväskylä (125), jotka ovat yliopistokaupunkeja. Kainuuseen muutettiin samana vuonna selvästi eniten Oulusta (352 henkeä), mutta myös Kuopiosta (143), Helsingistä (140) Tampereelta (88) ja Jyväskylästä (76) (Tilastokeskus). Oulu korostuu selkeästi suurimpana Kainuulaisten muuton lähtö- ja kohdealueena.

Kainuussa asui vuonna 2016 yhteensä 1395 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Kainuun ulkomaalaisväestöstä 54 % oli peräisin Euroopasta ja loput muista maanosista. Ulkomaalaisväestön osuus Kainuun väkiluvusta oli vuonna 2016 yhteensä 1,9 %, kun vastaava luku koko maassa oli 4,4 %. Nettosiirtolaisuus on lisännyt koko Suomen väkilukua ja se on ollut myös Kainuulle voitollinen jo vuodesta 1981 lähtien. Erityisesti vuosi 2016 (297 henkilöä) erottuu selkeästi, jolloin nettisiirtolaisuus nousi 37 prosenttia verrattuna edellisvuoteen (188 henkilöä). Maahanmuuton vaikutus väestön kehityksessä ja rakenteessa tulee jatkossakin korostumaan.

Huolestuttavaa Kainuun väestönkehityksessä on se, että Kainuun ikärakenne on vanhentunut: yli 65-vuotiaiden osuus on noussut 12 lähes 26 prosenttiin vuosina 1990–2016. Vielä vuonna 2000 lasten osuus Kainuussa oli suurempi kuin vanhusten osuus. Sen jälkeen lasten osuus on pienentynyt ja vanhusten kasvanut. Työikäisten määrä on vähentynyt viime vuosikymmenet ja 2010-luvulla väheneminen on entisestään kiihtynyt.

Työvoima ja työllisyys

Kriittinen kysymys Kainuulle on osaavan työvoiman saannin turvaaminen. Työvoiman eläköityminen, nykyiset ja tulevat tuotannolliset investoinnit, yritysten kasvu sekä mahdolliset julkisen sektorin uudet tehtävät lisäävät työvoiman kysyntää. Kainuun koko työvoima tulee saada käyttöön, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa parantaa, löytää ratkaisuja rakenteelliseen työttömyyteen sekä saada työvoiman ulkopuolella olevat työkäiset mukaan työmarkkinoille. Peräti 13% Kainuun työkäisistä on eläkkeellä ja heistä suurin osa on miehiä (vuosi 2015). Kainuun väestömäärä ei kuitenkaan riitä vastaamaan kasvavaan työvoimatarpeeseen, vaan työntekijöitä pitää rekrytoida alueen ulkopuolelta. Jotta työvoiman rekrytoinnissa onnistutaan, pitää Kainuun vetovoimaisuutta vahvistaa.

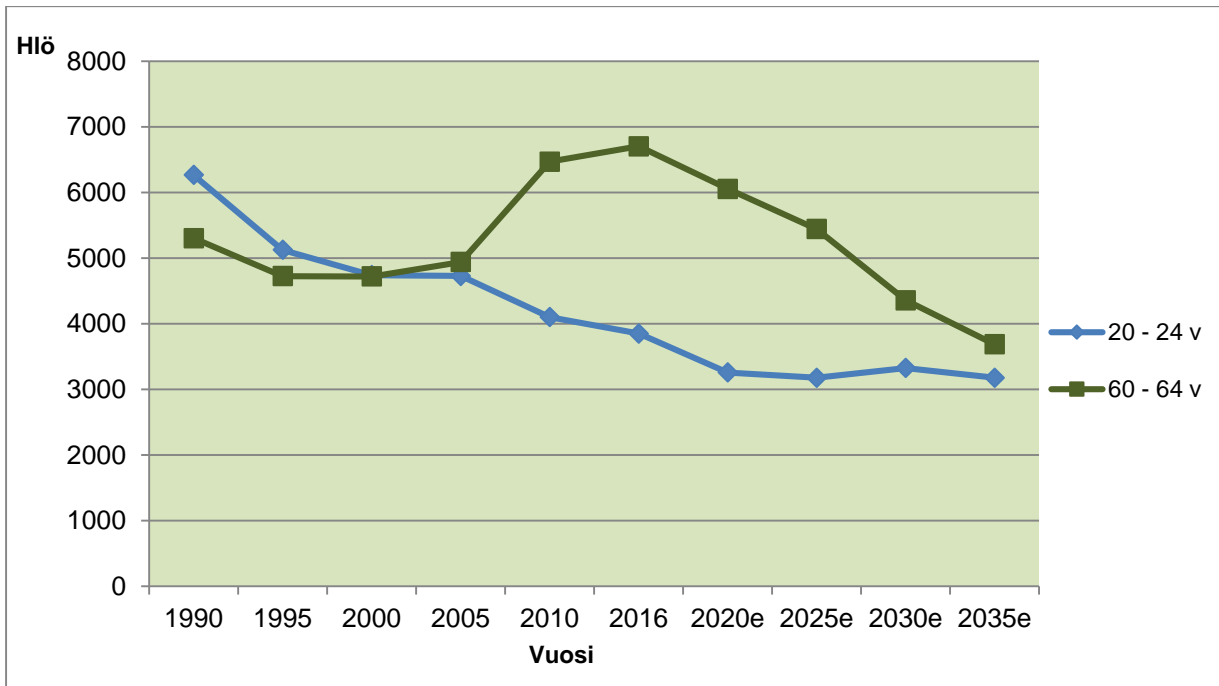
Vielä vuonna 2000 työmarkkinoille tulevien (20–24-vuotiaiden) ja sieltä poistuvien (60–64-vuotiaiden) määrän suhde oli tasapainossa (kuva 3). Sen jälkeen eläköityvien määrä on kasvanut selvästi ja nuorten työmarkkinoille tulevien määrä laskenut. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan 60–64-vuotiaiden määrä on Kainuussa korkeimmillaan vuonna 2017 (6615 henkilöä). Samaan aikaan työmarkkinoille tulevia on 3000 vähemmän eli 3574 henkilöä. Työvoimapulaa ilmentää se, että Kainuussa on koko maan keskiarvoa pahempia rekrytointiongelmia. Syitä työvoimapulaan on Kainuun ikäluokkien pienuuden lisäksi se, että maakunnassa on rakenteellista työttömyyttä sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmia.

Kainuussa työssäkäyviä on noin 27 000, joista on naisia 52 % (tilanne 2017). Vaikka Kainuun suurimmat työnantajat ovat julkisyhteisöjä, vuonna 2015 Kainuussa oli myös 4836 yritystoimipaikkaa, joissa työskenteli 14 664 henkilöä. Vuonna 2016 alkanut Suomen talouden positiivinen käänne näkyy erityisesti Kainuussa. Vuoden 2017 alussa yritysten liikevaihdon kasvu oli Kainuussa Suomen voimakkaimpia.

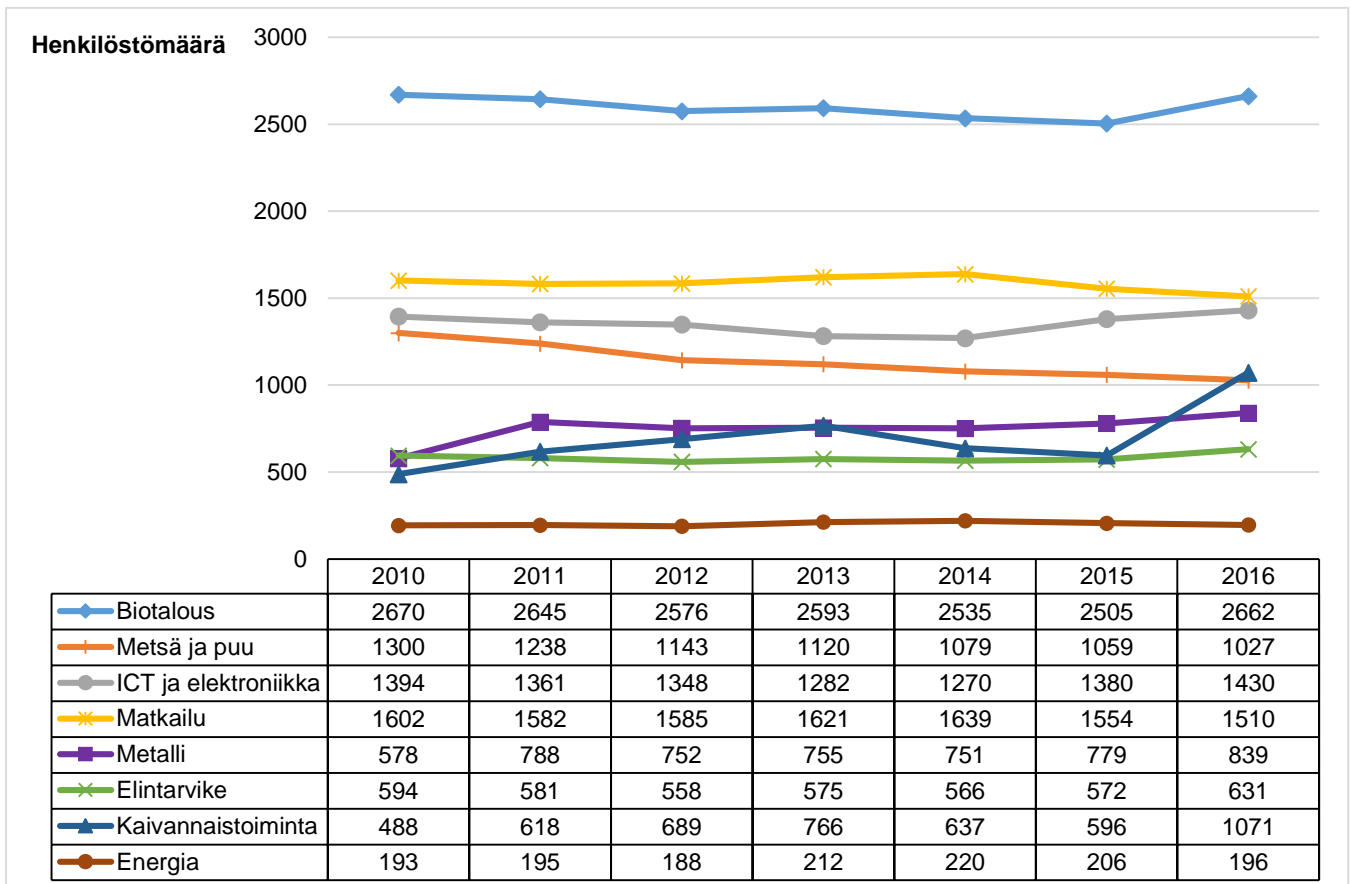
Teollisuustyöpaikkojen määrässä Kainuu on reilusti koko maan keskiarvon alapuolella. Teollisuuden työpaikoissa tavoitellaan kuitenkin voimakasta kasvua vuoteen 2035 mennessä, joka perustuu erityisesti biotalouteen liittyvien teollisten investointien saamiseen alueelle. Kaivannaistoiminnan ja metalliteollisuuden henkilöstömäärät ovat lähteneet pienen notkahduksen jälkeen voimakkaaseen kasvuun vuonna 2016 (kuva 4).

Suurin yksittäinen työllistävä Tilastokeskuksen toimialaluokittelun (2008) mukainen toimiala on terveys- ja sosiaalipalvelut, jossa työskenteli vuonna 2014 miltei 5 500 henkilöä, joista lähes 89 % oli naisia (taulukko1). Väestön ikääntyessä palvelujen tarve kasvaa ja terveys- ja sosiaalitoimen työpaikkojen ennakoitaan lisääntyvän. Alan työpaikkojen kasvua tavoitellaan erityisesti yksityisiä sosiaali- ja terveysalan työpaikkoja lisäämällä. Vahvoja elinkeinoaloja Kainuussa ovat kaivostoiminta, teknologiateollisuus (erityisesti metalli- sekä ICT- ja elektroniikkateollisuus), matkailu ja biotalous (erityisesti metsäbiotalous), joilla yritysten ja työpaikkojen määrä kasvaa (kuva 4). Matkailun sekä teollisuuden kasvu luo myös palvelualan työpaikkoja.

Maakuntasuunnitelma 2035

Kuva 3. Työmarkkinoille tuleva (20–24-vuotiaat) ja poistuva (60–64-vuotiaat) ikäluokka ajalla 1990–2016 sekä ennusteet vuoteen 2035 (Tilastokeskus 2017).

Kuva 4. Elinkeinoklustereiden henkilöstömäärän kehitys Kainuussa 2010–2016 (Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu 2017).

Maakuntasuunnitelma 2035

Taulukko 1. Kainuun työpaikat toimialoittain (TOL 2008) vuosina 2010, 2012 ja 2014 yhteensä, miesten ja naisten määrät kyseisillä toimialoilla (Tilastokeskus 2017).

	Miehet			Naiset			Yht.		
	2010	2012	2014	2010	2012	2014	2010	2012	2014
Kaikki toimialat yhteensä	14533	14208	12822	14547	14570	13936	29080	28778	26758
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	1620	1549	1355	537	511	477	2157	2060	1832
B Kaivostoiminta ja louhinta	489	648	521	64	83	66	553	731	587
C Teollisuus	1995	1648	1711	621	477	448	2616	2125	2159
D-E Energiahuolto; Vesi- ja jätehuolto	260	250	245	64	62	60	324	312	305
F Rakentaminen	1790	1847	1390	74	94	72	1864	1941	1462
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	1346	1387	1190	1603	1747	1419	2949	3134	2609
H Kuljetus ja varastointi	1398	1316	1171	181	189	167	1579	1505	1338
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	230	248	251	685	758	765	915	1006	1016
J Informaatio ja viestintä	257	262	238	162	152	162	419	414	400
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	73	73	66	221	232	215	294	305	281
L Kiinteistöalan toiminta	149	147	147	107	107	113	256	254	260
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	529	573	527	368	400	537	897	973	1064
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	815	828	836	1397	1245	1124	2212	2073	1960
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	1265	1191	1119	931	1029	916	2196	2220	2035
P Koulutus	695	680	622	1308	1387	1323	2003	2067	1945
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	673	597	623	4823	4816	4842	5496	5413	5465
R-U Taiteet, viihde ja virkistys; Muu palvelutoiminta	733	798	646	1119	1127	1095	1852	1925	1741
X Toimiala tuntematon	216	166	164	282	154	135	498	320	299

Työttömyys alueella oli pitkään muuta maata pahempi. Vuoden 2014 työttömyysaste Kainuussa oli joulukuun lopussa huimat 19,7 % sekä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyysluvut korkeita (ks. liite 2). Työllisyysaste (työlliset 15–64 vuotiaista) oli vain 58,3 % ja kokonaisnettomuutto korkeimmillaan. Tämän jälkeen tilanne on muuttunut Kainuussa parempaan ja työttömyys on vähentynyt vauhdilla. Työllisyysaste vuonna 2016 nousi 62,7 %:iin ja oli 2017 ensimmäisen kvartaalin lopussa 64,4 %. Vuoden 2017 helmikuussa Kainuun työttömyys oli 14 prosenttia (TEM 2017). Vaikka pitkäaikaistyöttömien määrä on laskenut vuodesta 2014 vuoden 2017 kesäkuuhun mennessä lähes 340 henkilöllä, on pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä kasvanut.

Hyvinvointi

Erot suomalaisten ja kainuulaisten hyvinvoinnissa sekä kainuulaisten keskinäisessä hyvinvoinnissa ovat hälyttävän isoja. Tasavertaisuuteen perustuva erojen kiinni kurominen vaatii monitahoisia ja monien toimijoiden yhteisiä kehittämistoimia elinkeinoelämän uudistumisen, yrittäjyyden ja työllisyyden kasvun sekä ihmisten terveyden, toimeentulon ja henkisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin parantumiseksi.

Kainuu tarjoaa edullisen, harrastusmahdollisuuksiltaan monipuolisen, kulttuuriltaan rikkaan ja viihtyisän asuinympäristön. Peruskoulutus ja palvelut ovat hyvää tasoa ja elinkeinoelämä tarjoaa yhä monipuolisemmat

työllistymismahdollisuudet. Kainuun alueellisen hyvinvoinnin näkökulmasta ongelma ovat keskimääräistä suuremmat sosioekonomiset erot terveydessä ja sen taustatekijöissä kuin mitä muualla maassa. Kainuulaisten sairastavuus ja kansantautien esiintyvyys on lähestymässä koko maan keskiarvoa, vaikka se on edelleen korkea. Lisäksi maakunnan sisällä on huomattavia kuntakohtaisia eroja. Suurin osa väestöstä voi hyvin, mutta pahoinvoivan väestön ongelmat pitkittyvät ja sitä kautta syvenevät. Työttömyys, psyykkiset sairaudet, päihteiden käyttö, lasten ja perheiden ongelmat ja yksinäisyys aiheuttavat pahoinvointia. Ongelmat liittyvät läheisesti matalaan koulutustasoon, heikkoon taloudelliseen toimeentuloon ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Kainuussa kuolleisuus korostuu erityisesti alkoholisyiden ja tapaturmien vuoksi.

Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (THL, ATH 2015) mukaan 20–74-vuotiaista kainuulaisista elämänlaatunsa koki keskimäärin hyväksi alle puolet mikä on lähes 5 prosenttiyksikköä alempi koko maan (54,4 %) arvoon verrattuna. Kainuulaiset miehet kokivat elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi kainuulaisia naisia hieman useammin.

Hälyttävän suuri osuus eli joka kolmas 20–74-vuotiaista kainuulaisista ei usko viimeisimmän tutkimuksen mukaan jaksavansa työskennellä eläkeikään saakka. Huomion arvoista kuitenkin on, että onnellisuuden kokeminen on Kainuussa yleisempää kuin muualla Suomessa. Suurimmat erot muuhun maahan verrattuna näkyvät edelleen aineellisessa hyvinvoinnissa (työssä ja toimeentulossa, toimintakyvyssä ja fyysisessä terveydessä), sosiaalisessa hyvinvoinnissa (sosiaalisissa suhteissa ja osallisuudessa) sekä henkisessä hyvinvoinnissa (henkisessä terveydessä ja koetussa hyvinvoinnissa). Pitkän tähtäimen tavoitteena on, että kainuulaiset voivat yhtä hyvin kuin muut suomalaiset.

Kainuun kriittiset menestystekijät

Kainuun profiilista nousevat esille seuraavat kriittiset menestystekijät eli strategisesti tärkeät alueen menestystä rakentavat asiat:

- Työpaikkojen ja yritysten kokonaismäärän ja erityisesti kasvuyritysten määrän lisääminen
- Teollisten ja palvelualan investointien saaminen Kainuuseen
- Tuotteiden ja palvelujen viennin sekä tuotannon jalostusarvon kasvattaminen
- Kainuun vetovoiman ja positiivisen alueen vahvuuksiin perustuvan maakuntakuvan parantaminen
- Osaavan työvoiman saannin turvaaminen
- Työttömien ja työelämän ulkouolella olevien työkäisten työllistäminen
- Kainuulaisten terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn parantaminen
- Väestön koulutustason nostaminen
- Kainuun ikärakenteen nuorentaminen (lisää työkäistä väestöä)
- Muuttotaseen saaminen positiiviseksi (Kainuuseen enemmän tulijoita kuin poismuuttavia)
- Saavutettavuuden parantaminen sujuvilla matkaketjuilla ja Kainuun erityispiirteet huomioivilla liikkumisratkaisuilla

Kriittisissä menestystekijöissä pitää onnistua, jotta Kainuu ohjelman visio voisi toteutua.

2 STRATEGISET TAVOITTEET 2035

Tavoitteellinen, pitkäjänteinen kehittämistyö vaatii yhteisen näkemyksen kehittämissuunnasta, yhteisen suunnan valinnan ja aitoa samansuuntaista yhteistyötä. Alueellinen strategia vaatii taustalle pitkän aikavälin tavoitteet, jotka ovat riittävästi irti tämän päivän ongelmista, mutta ovat toisaalta motivoivia ja ylläpitävät sekä jäsentävät strategian ympärillä käytävää keskustelua.

Hyvinvoiva ja vetovoimainen Kainuu

Kainuun hyvinvointi ja vetovoima tehdään osaamisella, rohkealla yrittämisellä ja yhteistyöllä.

Kainuulaisten hyvinvoinnin parantamisessa on lähtökohtana kainuulaisten ihmisen vastuu itsestään, läheistään ja lähiympäristöstään. Strategian tavoitteena on tukea tätä vastuunottoa ja kannustaa ihmisiä osallistumaan omien kykyjensä ja kumppanuksiensa avulla yhteiseen Kainuun kehittämistyöhön. Alueensa kehittämisessä Kainuu ja sen kunnat pitävät ohjaket omilla käsissään.

2.1 Koulutus, osaaminen ja vetovoimainen työelämä, yritysinvestoinnit sekä kasvu ja vienti

Tavoitetila 2035: Kainuussa on useilla toimialoilla kasvavia ja kilpailukykyisiä vientiyrityksiä, oman toimialansa vetureita. Toimialavetureiden yhteydessä toimii kukoistavia liiketoimintaekosysteemejä, joissa yritykset sekä tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot tekevät tuloksellista T&K&I -yhteistyötä. Tuotteiden ja palveluiden vienti ja jalostusaste kasvavat. Tätä tukevat Kainuun monipuoliset tutkimus-, koulutus, innovaatio- ja kehittämisspalvelut. Julkinen, yksityinen sekä kolmas sektori ovat luoneet kumppanuuksia ja tekevät tuloksellista yhteistyötä alueen elinvoiman vahvistamisessa. Vetovoimaiset työ- ja opiskelumahdollisuudet houkuttelevat nuoria ja työkäisiä Kainuuseen ja tukevat kainuulaisten nuorten pysymistä kotimaakunnassaan. Erityisesti verkkopohjaiset oppimisympäristöt laajentavat koulutustarjontaa Kainuussa.

Kainuun väkimäärän aleneva kehitystrendi pysäytetään luomalla alueelle runsaasti uusia työpaikkoja. Työpaikkojen määrän kasvu vahvistaa aluetalouden tulovirtaa ja alueelle suuntautuvaa muuttovirtaa, koska uusien työpaikkojen ja eläköitymisen myötä Kainuussa avautuviin työpaikkoihin tarvitaan tekijöitä myös maakunnan ulkopuolelta. Lisäksi tämä edellyttää työvoiman täydennys- ja muuntokoulusta. Työpaikkojen myötä Kainuun työllisyysaste nousee, työpaikkaomavaraisuus vahvistuu ja työttömyys laskee. Uusia työpaikkoja tavoitellaan erityisesti yksityiselle sektorille kehittämällä olemassa olevia yrityksiä ja tukemalla uusien yritysten syntymistä.

Kainuun on kyettävä uudistamaan ja monipuolistamaan elinkeinoelämäänsä, parantamaan kilpailukykyään ja työn tuottavuutta sekä lisäämään työpaikkojen määrää, talouden ja väestön kasvua ja vaurastumaan. Tämä edellyttää osaavan työvoiman saatavuuden takaamista sekä julkisen sektorin työnantajien ja yritysten ja niiden toimintaympäristön innovatiivisuuden, kilpailukykyyn sekä vetovoimaisuuden lisäämistä. Kainuuseen pitää saada lisää vetovoimaisia työ- ja opiskelumahdollisuuksia sekä työ- ja opiskelu-uralla etenemisen mahdollisuuksia. Kehittämistoimia on suunnattava kasvuhaluisiin ja -kykyisiin yrityksiin ja yhteistyötä on rakennettava yli toimiala- ja alue- sekä maarajojen. Kärkitoimialoja ovat matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kaivannaisala, joita tukemaan tarvitaan korkeatasoista koulutus-, tutkimus ja innovaatiotoimintaa.

Tavoitetilaa kohti edetään kohdistamalla toimenpiteitä erityisesti seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Yritysinvestoinnit

Kainuuseen hankitaan teollisia ja palvelualan yritysinvestointeja erityisesti Kainuun elinkeinotoiminnan kärkialoille teknologiateollisuuteen, biotalouteen, matkailuun ja kaivostoimintaan. Investointien avulla lisätään kansainväliselle markkinoille tuotteita ja palveluja vieviä yrityksiä.

2. Lisää yrityksiä, erityisesti toimialojen veturiyrityksiä ja työpaikkoja

Kainuun työpaikat ovat 2010-luvulla vähentyneet. Kehityksen suunta pitää pystyä kääntämään. Maakuntaan tarvitaan lisää yrityksiä ja työpaikkoja etenkin yksityiselle sektorille. Tätä tukemaan tarvitaan osuvaa innovaatiotoimintaa ja luovuutta, joka uudistaa elinkeinoelämää. Kainuuseen tarvitaan eri toimialoille kasvavia ja kilpailukykyisiä vientiyrityksiä, jotka vetävät oman toimialansa kasvua. Näiden yritysten yhteydessä toimii kukoistavia liiketoimintaekosysteemejä, joissa yritykset sekä tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot tekevät tuloksellista T&K&I -yhteistyötä.

3. Aluetalouden kasvun ja viennin lisääminen

Kainuu tarvitsee aluetalouden kasvun sekä alueen resilienssin vahvistamiseen vientiin tähtääviä kasvuyrityksiä, joiden syntyä ja kehittymistä vauhditetaan uusissa ja olemassa olevissa yrityksissä. Kehittämispanostukset keskitetään yrityksiin, joilla arvioidaan olevan parhaimmat kannattavan kasvun mahdollisuudet tai suurin aluetaloudellinen vaikutus.

4. Lisää korkean jalostusasteen teollista tuotantoa

Teollisen toiminnan jalostus- ja bruttoarvo sekä työntuottavuus ovat Kainuussa selvästi maan keskiarvon alapuolella. Jotta Kainuun aluetalous voisi kestävästi kasvaa ja julkista taloutta kestävästi rahoittaa, pitää maakuntaan saada lisää teollista tuotantoa ja vientiä sekä nostaa maakunnassa tuotettujen tuotteiden ja palvelujen jalostusastetta.

5. Yritysten omistajanvaihdokset

Kainuun yrittäjien keski-ikä on korkea ja suuri osa yrittäjistä eläköityy lähivuosina. Yritysten omistajanvaihdokset pitää pystyä hoitamaan niin, että mahdollisimman monen yrityksen liiketoiminta jatkuu ja laajenee ja työpaikat lisääntyvät. Omistajan vaihdoksiin pitää valmistautua ennakoivasti hyvissä ajoin. Yritysten sukupolvenvaihdosten myötä yritysten toimintatapoja voidaan muuttaa ja toimintaa tehostaa sekä luoda uutta.

6. Tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnan ja osaamisen vahvistaminen

Yritykset eivät pysy kilpailukykyisinä ilman riittävää liiketoimintaosaamista, tuotekehitystä ja toimintojen kehittämistä. Tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnassa lähtökohta on löytää uusia markkinoita, uusia tuotteita ja uutta liiketoimintatapaa. Alueellista koulutusta ja osaamista uudistetaan yritys- ja työmarkkinalähtöisesti. Uudistumista tarvitaan erityisesti teknologiateollisuuden, luonnonvarateollisuuden ja bionalouden sekä matkailun aloille. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) ja muiden palvelualojen koulutustarpeet kasvavat. Osana täysimittaista koulutusketjua alueen elinkeinoelämän tarpeisiin tarvitaan myös nopeasti ja joustavasti reagoivaa aikuis- ja täydennyskoulutusta. Maailmalta haetaan yrityksiä ja työntekijöitä Kainuuseen paikkaamaan pulaa osaajista. Luodaan symbiooseja perinteisten alojen, perinteisen teollisuuden, uuden teknologian ja uusien startup -yritysten välille.

7. Turvataan osaavan työvoiman saatavuus koulutuksella ja rekrytoinneilla sekä varmistetaan työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien työllistyminen

Työvoiman tarvetta kasvattavat lähivuosina sekä eläköityminen että investointien myötävaikutuksella lisääntyvät yksityisen ja julkisen sektorin työpaikat. Investointien kautta uusia työpaikkoja syntyy ainakin bionaloudessa, matkailussa ja kaivannaistoiminnassa. Kainuun työvoiman keski-ikä on korkea ja merkittävä osa työvoimasta eläköityy lähivuosina. Erityisen suuri eläköityvien määrä on terveys- ja sosiaalipalveluissa, josta vuoteen 2035 mennessä eläköityy arviolta yli 3000 työntekijää. Vuoteen 2035 mennessä avautuu myös satoja opettajan paikkoja ja merkittävä määrä työntekijöitä eläköityy teollisuudessa sekä maa- ja metsätaloudessa.

Osaavan työvoiman saatavuus turvataan aikuis- ja nuorisostaan täydennys- ja tutkintokoulutuksella sekä onnistuneilla työntekijöiden rekrytoinneilla alueen ulkopuolelta. Kainuulle on keskeistä, että alueella on monipuolinen tutkintorakenne, koska työpaikkoja vapautuu lähivuosina kaikilta aloilta. Kainuussa pitää olla monipuolinen nuorisostaan sekä ketterä ja monipuolinen aikuiskoulutus. Täydennys- ja muutokoulutuksella voidaan vastata nopeasti muuttuviin työvoimatarpeisiin, joihin vastaamiseen tutkintoon johtavakoulutus on usein liian hidasta. Nuorten koulutuksessa tulee pystyä ylipäättään tarjoamaan koulutuspaikka. Ammatit ja osaamistarpeet muuttuvat koko ajan ja tärkeintä on, että nuori saa elinikäisen oppimisen taidot. Omalla alueella olevat monipuolinen koulutustarjonta ja toimintamallit vastaavat parhaiten alueen työvoimatarpeisiin, koska alueella koulutetut jäävät valmistumisensa jälkeen todennäköisemmin Kainuuseen töihin kuin sen ulkopuolella koulutetut. Yliopistokeskuksen koordinoimassa yliopistokoulutuksessa pitää pystyä toteuttamaan joustavasti maisteri-, DI- ja täydennyskoulutus- sekä tohtorikoulutusohjelmia, joissa alueen yritykset ovat mukana.

Kainuun pitää varmistaa lukiokoulutuksen alueellisesti kattava ja tasapuolinen tarjonta (riittävä lukiokoulutusverkosto). Koulutustarpeiden ennakointia tulee edelleen kehittää. Digitalisaatio kasvattaa työvoimatarvetta, muuttaa osaamisen vaatimuksia ja edellyttää voimakasta panostusta täydennyskoulutukseen kaikilla toimialoilla.

Erityisesti verkkopohjaisia oppimisympäristöjä hyödynnetään ja saadaan Kainuun oppilaitokset mukaan tarjoamaan oppisisältöjä niihin. Samoin verkon kautta voidaan monipuolistaa kainuulaisten koulutuksen järjestäjien opintokokonaisuuksia. Kainuuseen saadaan opiskelijaryhmiä, joiden koulutus toteutuu pääosin verkon kautta, mutta mentorointi ja lähijaksot Kainuun oppilaitoksissa ja yrityksissä. Kainuuseen luodaan myös pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta hyödyntämällä verkkopohjaisia oppimisympäristöjä.

Koko Kainuun työvoimareservi eli myös työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat pitää saada mukaan työelämään. Työllisyysaste on saatava korkeammaksi ja työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmat on ratkaistava. Työllisyysasteen nousu parantaa samalla alueen väestön toimeentuloa, lisää hyvinvointia ja pienentää näin sosiaali- ja terveydenhuollon korjaavien toimien tarvetta.

8. Kainuun resilienssin vahvistaminen

Resilienssin eli muutosjoustavuuden ja muutoksista selviytymiskyvyn vahvistamiseksi Kainuun pitää vähentää riippuvuuttaan yksittäisistä isoista yrityksistä. Tämä onnistuu saamalla maakuntaan uusia toimialavetureita sekä lisäämällä yritysten määrää eri toimialoilla. Elinkeinoelämän monipuolistamiseksi tarvitaan ennakkoluulotonta yrityselämän uudistumista, yhteistyötä ja ennakoitua sekä monipuolista ja tarpeisiin vastaavaa koulutusta ja osaamisen kehittämistä. Osaavan työvoiman ja innovaatioiden avulla yritykset voivat parantaa taloudellista suorituskykyään. Kainuun vetovoimaa parantamalla voidaan vaikuttaa alueen yrityskentän dynamiikkaan, yritysilmastoon ja väestönmuutoksiin. Myös alueen saavutettavuus, toimiva infrastruktuuri ja hyvä maankäytön suunnittelu sekä työntekijöiden korkea osaaminen ja hyvät valmiudet uuden oppimiseen vahvistavat resilienssiä. Myös julkisen talouden kustannustehokkuus on saatava valtakunnallisesti huipputasolle, jotta väestön ikääntymisestä johtuvat kasvavat palvelutarpeet voidaan hoitaa, julkisten resurssien pienenemisestä huolimatta.

2.2 Toimivien palvelujen, positiivisen maakuntakuvan vetovoimainen ja luonnonläheinen Kainuu

Tavoitetila 2035:

Kainuu tunnetaan vireänä, luonnonläheisenä ja vetovoimaisena alueena. Vetovoimaisuus näkyy uusien asukkaiden, matkailijoiden ja opiskelijoiden määrän kasvuna, uusina teollisina ja palvelualan investointeina sekä uusina yrityksinä ja työpaikkoina Kansainvälinen matkailu kasvaa ja sen avulla on myös saatu turvattua ja monipuolistettua lentoliikenteen tarjontaa Kainuuseen. Kainuulla on alueen vahvuuksiin ja menestystarinoihin rakentuva positiivinen ja vetovoimainen maakuntakuva.

Sote- ja maakuntaudistus onnistui Kainuussa ja vahvisti alueen vetovoimaisuutta ja elinvoimaa. Uudistuksen avulla onnistuttiin tehostamaan hallintoa, parantamaan palvelujen saavutettavuutta sekä vahvistamaan Kainuun omaa päätösvaltaa.

Kainuussa on kilpailukykyinen maakuntakeskus, Kajaani, ja vahvat maakunnalliset instituutiot. Kainuussa on elinvoimainen kuntarakente ja kunnat toimivat paikallisen elinvoiman kehittämisen vetureina. Maaseutumainen Kainuu tarjoaa turvallisen, toimivan, viihtyisän ja virikkeellisen asuin-, työ- ja yrittäjyysympäristön. Erityisesti biotalous rakentuu maaseutuun. Kainuun maaseudulla on monipuolista ja elinvoimaista yritystoimintaa, joka lähtee ihmisten tarpeista ja joka tukeutuu luonnosta maasta, metsistä, vesistä ja ilmasta – sekä vahvasta osaamisesta syntyviin mahdollisuuksiin.

Kainuulaiset osallistuvat aktiivisesti yhteiskunnalliseen suunnitteluun, päätöksentekoon ja oman elinympäristönsä kehittämiseen. Kainuu pitää aluekehittämisen, julkisten palvelujen tuottamisen, alueidenkäytön ja infrastruktuurikysymyksistä omissa käsissään. Maakunnallisuus ja paikallisuus tukevat toisinaan. Kainuun toimijoiden välinen yhteistyö on tuloksellista ja luottamus vahvaa. Maakunta on kansainvälisesti verkottunut ja tekee tuloksellista yhteistyötä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa. Venäjä-yhteistyö on luonut Kainuuseen mittavasti uusia yrityksiä, työpaikkoja ja matkailijavirtaa. Kainuu on monikulttuurinen aktiivisen maahanmuuttopolitiikkansa ansiosta.

Tavoitetilaa kohti edetään seuraaviin teemoihin pureutumalla:

- 1. Saavutettavuutta ja elinvoimaa tukeva sekä kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne:** Tavoitteena on toimiva, tasapainoinen ja aluerakenteellisesti sekä ympäristöllisesti kestävä maakunta. Kainuun vetovoima ja kilpailukyky ihmisten työ- ja asuinpaikkana, yritysten sijaintipaikkana ja vapaa-ajanviettokohteena on otettava kehittämistyössä eri osa-alueilla kokonaisvaltaisesti huomioon. Kehittämistyötä suunnataan siten, että Kainuun asuinympäristö ja palvelut ovat vetovoimaisia. Lisäksi huolehditaan siitä, että Kainuun liikenteellinen sisäinen ja ulkoinen saavutettavuus paranevat. Yhdessä luodaan myös hyvää ja positiivista ja onnistumisista ammentavaa maakuntakuvaa. Kainuun aluerakennetta kehitetään siten, että se tukee alueen elinvoimaa ja yritystoiminnan edellytyksiä maakunnassa.

Vähähiilisyys ja ilmastovastuullisuus ohjaavat maakunnan kehittämistä. Kainuusta tehdään energiaosaava kestävä kehityksen maakunta.

- 2. Kainuu – itsenäinen maakunta:** Sote- ja maakuntaudistuksessa luodaan tuloksellisia toimintamalleja. Säilytetään ja kehitetään Kainuuta täysivaltaisena itsenäisenä maakuntana, joka tekee hyvää ja tuloksellista sekä alueen sisäistä että kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Kainuuta kehitetään hallinnolliseksi sekä ennen kaikkea elinvoimaiseksi ja vetovoimaiseksi toiminnalliseksi alueeksi. Maakuntakeskus, muut taajamat ja maaseutu kytkeytyvät taloudellisesti ja toiminnallisesti yhteen. Samoin yhteydet muihin kotimaisiin ja ulkomaisiin alueisiin ovat vahvoja.

- 3. Uudistumiskyky, yhteistyö ja sosiaalinen pääoma:** Ratkaisevan tärkeää Kainuun kehittämisessä on alueen ja sen toimijoiden uudistumiskyky sekä alueen sisäinen, kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö. Erityistä huomiota kiinnitetään alueen kehittäjäverkostojen, yhteistyön sekä kehittämis- ja innovaatioprosessien toimivuuteen sekä toimintaympäristön muutosten edellyttämään nopeaan ja ennakoivaan reagointiin. Sosiaalisen pääoman rakennusaineita ovat Kainuun toimijoiden välinen luottamus ja sujuva yhteistyö. Kyky innovoida ja uudistua perustuu monialaiseen huippuosaamiseen ja korkeaan sosiaaliseen pääomaan, joka näkyy myös elämän laatua parantavana asukkaiden yhteisöllisyyden kokemuksena ja kiintymisenä kotiseutuun sekä positiivisena uskona Kainuun tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Vetovoimaisuutta vahvistetaan myös syrjäytymisen ennaltaehkäisyllä ja vähentämisellä.

- 4. Vetovoimainen Kainuu:** Kainuun vetovoimaa sijoituskohteena, yritysten toimintaympäristönä, matkailukohteena sekä työ- ja opiskelupaikkana kehitetään.

Kansainväliset ja ylimaakunnalliset yhteydet ja vyöhykkeet

Yritystoiminnan sijoittumisen yksi tärkeimmistä tekijöistä on alueen hyvä saavutettavuus; pitkät etäisyydet kansainvälisille markkinoille korostavat logististen tekijöiden merkitystä Kainuun elinvoiman kehittymiselle. Kainuun saavutettavuutta ja logistista asemaa on mahdollista kehittää kaikkiin suuntiin ja eri liikennemuotoihin perustuen. Elinkeinolliset liikennetarpeet ovat toimenpiteiden keskeinen priorisointiperuste.

Pohjoisen suuntaan Kainuun ja Itä-Suomen merkittävimpiä yhteyksiä ovat valtatie 5 ja kantatie 78. Ne toimivat vaihtoehtoisina liikenneväylinä suurelle osalle Etelä-Suomen ja Lapin välistä liikennettä, joten niiden liikennevirroilla on tärkeä merkitys etenkin Kainuun matkailun kannalta. Näiden tieyhteyksien liikenteen palvelutason ja liikenneturvallisuuden kehittämistä huolehditaan osana valtakunnallista päätieverkkoa. Kontiomäen–Pesiökylän–Taivalkosken radan (ns. Koillisrata) kunnossapitoa ja kehittämistä edistetään osana suunnitteilla olevia Jäämeriyhteyksiä ja elinkeinoelämän kannalta tärkeää kansallista rataverkkoa (huoltovarmuus). Tavoitteena on Savon radan suora kytkeytyminen Koillisrataa pitkin Lappiin ja edelleen Jäämerelle suunniteltuihin ratayhteyksiin.

Kainuun on mukana Euroopan ja Aasian välille kaavaillun tietoliikenneyhteyden eli Koillisväylä datakaapelin suunnittelussa. Koillisväylä kaapelin toteutuminen nostaisi kiinnostusta Kainuuta ja koko Suomea kohtaan datakeskusten sijaintipaikkana. Uusi tietoliikenne nostaisi aasialaisten investointeja ja sijoitushaluja Eurooppaan. Uusi väylä Aasiaan loisi paremmat mahdollisuudet Kainuun datakeskusinfraan, toimivien datakeskusten ja koko rakennetun liiketoimintaekosysteemin palvelujen viennin kasvulle.

Pohjoisen ulottuvuuden liikenne- ja logistiikkakumppanuuden tavoitteena on vauhdittaa pohjoisiin kuljetusväyliin liittyviä projekteja ja toimia keskustelufoorumina Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan liikennekysymyksissä. Barentsin alueellisessa yhteistyössä saavutettavuuden ja liikenneyhteyksien kehittäminen on yhtenä painopisteenä.

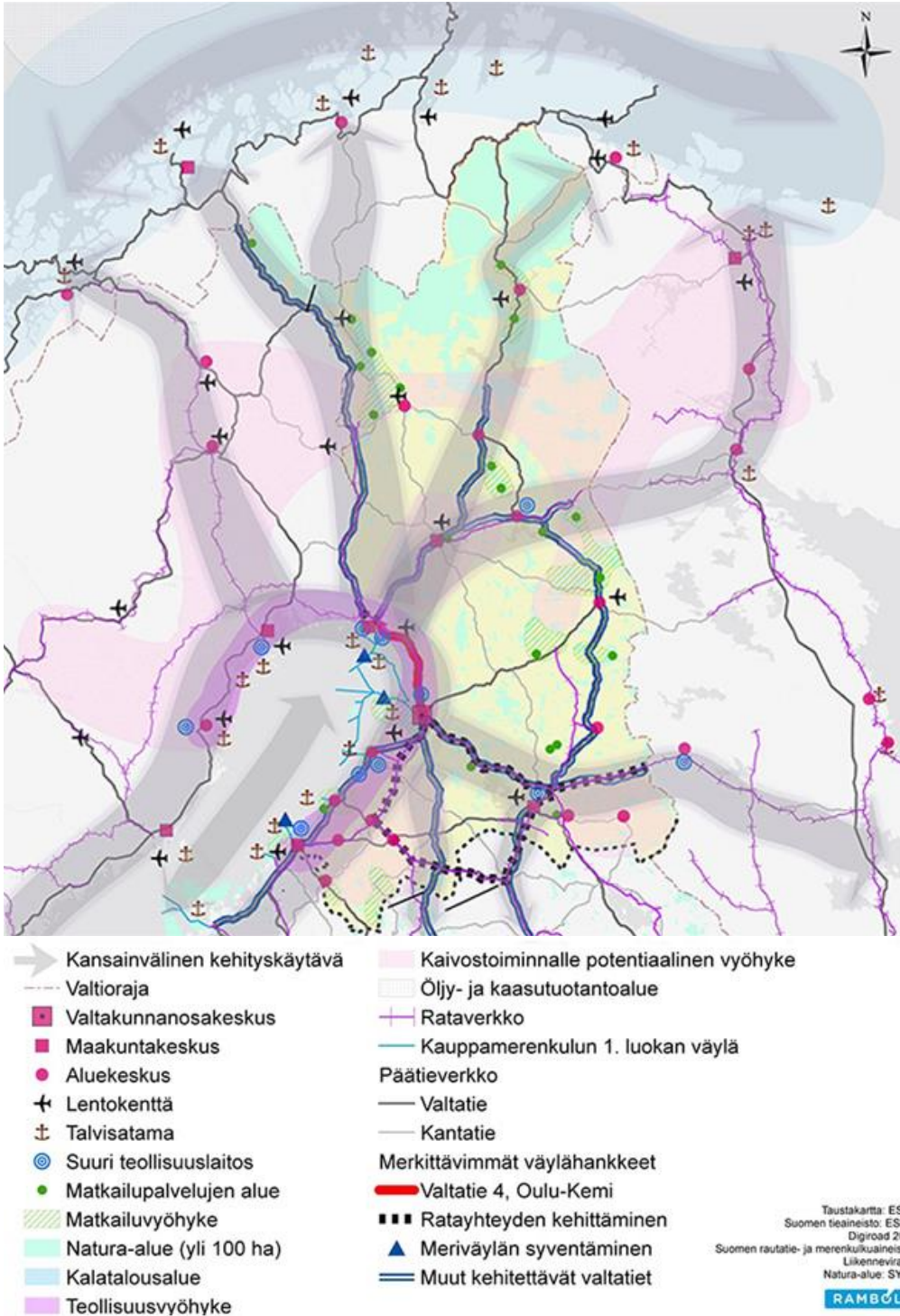
Kontiomäen logistiseen asemaan raideliikenteen solmupisteenä ja pääteiden risteyspaikkana liittyy kehittämispotentiaalia, joka voisi toteutuessaan merkittävästi parantaa Kainuun kilpailukykyä elinkeinoelämän sijoittumiskohteena. Tämä edellyttää monipuolista ja hyvin toimivaa kansainvälistä raideliikennettä Kontiomäeltä etenkin Vartiukseen ja Niiralaan, mutta myös muiden vajakäytöllä olevien ratayhteyksien kehittymistä. Tavoitteena on, että Kontiomäeltä eri suuntiin johtavat ratayhteydet ovat liikennöityjä ja Kontiomäestä kehitty monipuolinen materiaali- ja tavara- sekä henkilöliikenteen logistinen solmukohta.

Barents Link -liikennekäytävä on osa EU:n Northern Axis liikennekäytävää. Se on Oulusta Kainuun, Vartiuksen ja Kostamuksen kautta Arkangelin ja Komin alueelle ulottuva kansainvälinen kehittämisvyöhyke. Tavoitteena on itä-länsisuuntaisen kansainvälisen saavutettavuuden parantaminen ja lisääntyvä vuorovaikutus Kainuun ja eri alueiden välillä. Myös Ylä-Kainuun saavutettavuudesta tulee huolehtia niin, että suora yhteys länteen toimii. Tämä tarkoittaa sitä, että Hyrynsalmen/Suomussalmen–Puolangan–Utajärven tieyhteys on saatava nykyisiä vaatimuksia vastaavaksi.

Oulu–Kainuu-kehittämisvyöhyke (OuKa) käsittää Oulun ja Kajaanin lisäksi Oulujokilaakson kunnat Pohjois-Pohjanmaalta sekä Vaalan, Paltamon, Ristijärven, Sotkamon ja Kuhmon Kainuusta. Sen kehittämisessä painopistealueita ovat osaamisen kerryttäminen, yhteistoiminnan ja liikenneyhteyksien sekä toimintaympäristöjen kehittäminen – myös esimerkiksi vaelluskalan nousun mahdollistaminen Kainuuseen. Tärkeitä kehitettäviä liikenneyhteyksiä ovat alueen raideliikenne sekä tie- ja tietoliikenneyhteydet Oulusta Kajaaniin sekä itärajalle

Maakuntasuunnitelma 2035

Kuhmoon ja Vartiuksen raja-asemalle. Kainuu osallistuu aktiivisesti kansainvälisten kehittämisvyöhykkeiden edistämiseen maakuntien välisenä ja kansainvälisenä yhteistyönä. Kainuuseen suuntautuvien kotimaan maantie- ja ratayhteyksien suunnittelussa ja kehittämisessä tehdään tiivistä ylimaakunnallista yhteistyötä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa (ks. kuvat 5 ja 6).

Kuva 5. Pohjoisen alueen maankäytön teemakartta (Lähde: Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia, 2017)

Tavoiteltava aluerakenne 2035 – monikeskuksinen, hyvin saavutettava palveluverkko

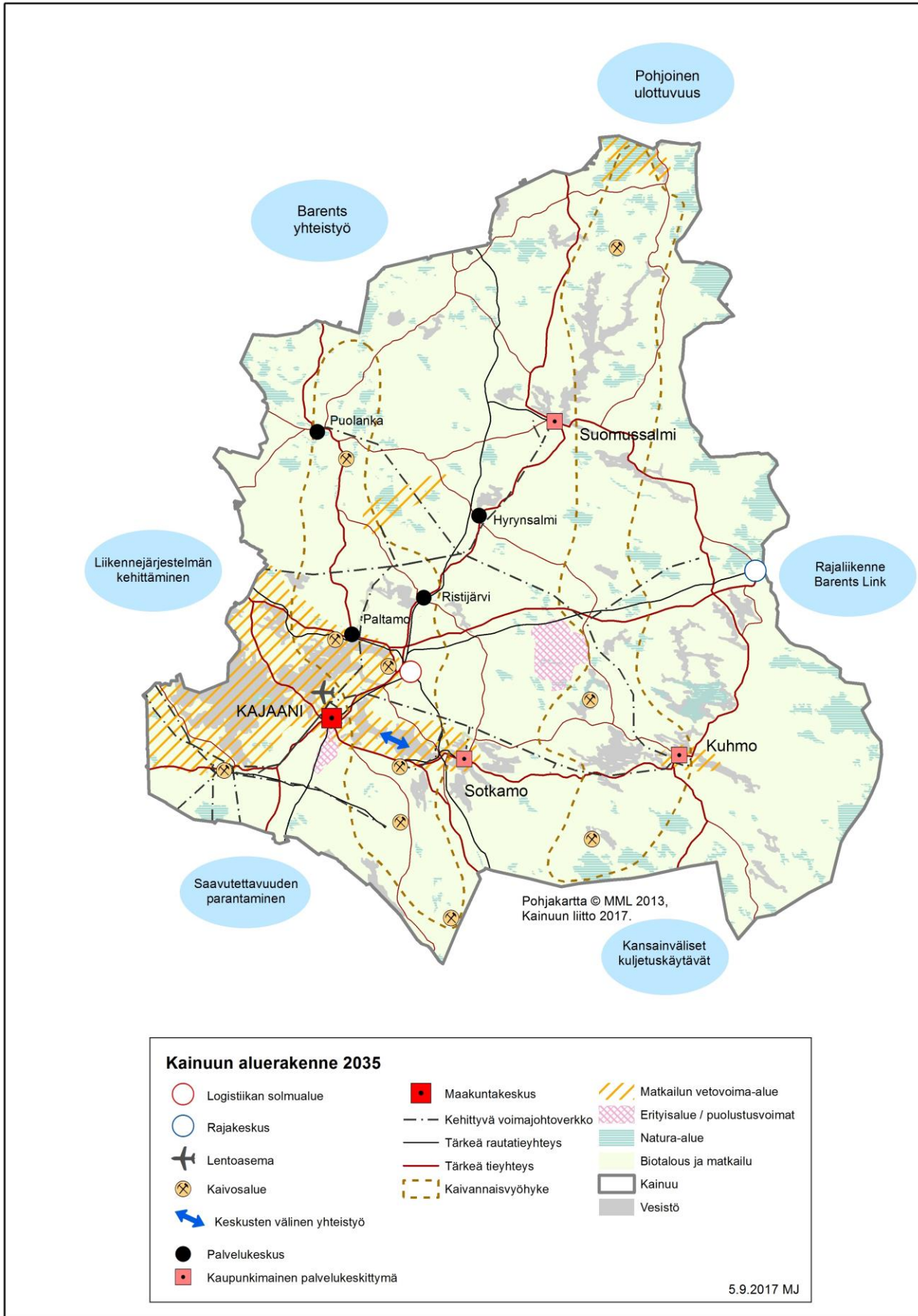
Kainuun sisäisen aluerakenteen runko muodostuu pitkällä aikajänteellä kilpailukykyisestä maakuntakeskuksesta, Kajaanista ja Kajaani–Sotkamo-seudusta, vahvoina kaupunkimaisina palvelu- ja työpaikkakeskittyminä toimivista Kuhmon ja Suomussalmen keskustaajamista sekä nykyisten kuntakeskusten (Hyrnsalmi, Paltamo, Puolanka ja Ristijärvi) muodostamista palvelu- ja työssäkäyntikeskuksista. Keskusten verkostoon kytkeytyy elinvoimainen maaseutu ja kyläverkosto. Sekä ulkoisen että sisäisen liikenneverkon toimivuus ja nopeus ovat tulevaisuudessa entistä keskeisimpiä Kainuun aluerakenteen kannalta.

Teknisten verkostojen ja palvelujen lisäksi maakunnan keskeisiä aluerakennetekijöitä ovat luonnonympäristö suojele- ja virkistysalueineen, reitistöt, kulttuuriympäristöt ja -kohteet, matkailupalvelujen ja muiden elinkeinotoimintojen alueet, rajanylityspaikat sekä kansainväliset ja ylismaakunnalliset monipuolisen yhteistyön kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät.

Tulevaisuudessa perusinfrastruktuuriin liittyviä muutostekijöitä ovat väestön väheneminen joillakin alueilla ja ikääntyminen, asutuksen keskittyminen taajamiin ja hyvien liikenneyhteyksien varrelle sekä rakentamistavoitteiden kohdistuminen taajamien ulkopuolisille, vetovoimaisille alueille. Tulevaisuuden haasteita luovat taajamien ja haja-asutusalueen yhdyskuntatekninen verkosto ja alempiasteinen tieverkko (ml. yksityistiet), jota tarvitaan myös biotalouden logistisena perustana.

Maakunnan vetovoimaa ja elinvoimaa parannetaan kehittämällä saavutettavuutta ja tietoliikenneyhteyksiä sekä parantamalla fyysistä ja inhimillistä ympäristöä viihtyisäksi ja toimivaksi. Kainuulle ominaisena vetovoimatekijänä ovat maakunnan sisällä hyvin saavutettavissa olevat monipuoliset asumiseen ja virkistäytymiseen sopivat alueet.

Uudet toiminnot pyritään ohjaamaan siten, että ne tukevat olemassa olevia rakenteita niin taajamissa kuin maaseudulla. Ihmisten vapautta asuinpaikkatyyppin valinnassa ei rajoiteta, koska vetovoimaisia asuinympäristöjä on hyvin erilaisia ja niiden monipuolisuutta tulee hyödyntää strategisesti viisaasti. Maakuntakaavassa osoitettavilla aluevarauksilla mahdollistetaan ja edistetään intressiristiriitoja yhteen sovittavaa luonnonvarojen viisasta käyttöä osoittamalla sitä varten riittävät ja tarkoituksen mukaiset aluevaraukset. Maakunnan liikennejärjestelmää, logistisia keskuksia ja matkaketjuja kehitetään tavoitteena Kainuun ulkoisen saavutettavuuden parantaminen. Samalla myös liikkumistarvetta vähennetään uusilla älykkäillä liikkumiskäytöksillä ja sähköisten palvelujen avulla.

Kuva 6. Kainuun aluerakenne 2035 yhdistelmäkartta.

2.3 Hyvinvoiva Kainuu

Tavoitetila 2035: *Kainuulaiset voivat hyvin, ovat terveitä, jaksavat työssään ja toimissaan. Kainuulaisten hyvinvointi on kohonnut koko maan tasolle. Kainuu tunnetaan turvallisena alueena myös kansainvälisesti. Kainuu houkuttelee muuttajia ja matkailijoita. Luonnonläheinen elämäntapa, joustavat työmarkkinat, elämänlaatu ja arjen sujuvuus ovat hyvinvoivan Kainuun vahvuuksia.*

Hyvinvoivan ja elinvoimaisen Kainuun perustekijä ovat hyvinvoivat kainuulaiset. Alueellisen kehittämisen tehtävä on parantaa ihmisten kokeman henkisen, sosiaalisen ja fyysisen hyvinvoinnin edellytyksiä ja kannustaa asukkaita aktiivisuuteen. Usko tulevaisuuteen, myönteinen asenne, turvallisuuden tunne sekä luottamus ja sitoutuminen alueen ja elinolojensa kehittämiseen toimivat alueellisen hyvinvoinnin perustana.

Kainuulaisten hyvinvointi vahvistuu parantamalla työllisyyttä, toimeentuloa, koulutustasoa ja työelämän laatua sekä kohentamalla ihmisten terveyttä ja toimintakykyä toimijoiden hyvällä yhteistyöllä ja työnjaolla. Kansalaisten osallisuuden lisääminen ja sosiaalisen aktiivisuuden tason nostaminen vahvistavat yhteisöllisyyttä sekä väestön turvallisuuden tunnetta. Hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden varmistaminen nähdään maakunta- ja sote-uudistuksenkin myötä entistä vahvemmin maakunnan, kuntien ja muiden alueen toimijoiden yhteisenä tehtävänä.

Tavoitetilaa kohti edetään kohdentamalla toimia seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. **Työllisyyden ja toimeentulon sekä työhyvinvoinnin parantaminen.** Alueellinen hyvinvointi perustuu elinkeinoelämän menestymiseen, toimiviin työmarkkinoihin ja osaavan työvoiman saatavuuteen. Työelämän laatuun ja työhyvinvointiin vaikuttavat henkilöstön osaaminen, varmuus työllistymisestä ja organisaation tai yrityksen kasvu ja kehittyminen, työntekijöiden varmuus ammattitaidostaan sekä hyvä johtaminen.

Työllisyyttä edistävät palvelut jäsentyvät toimijakentässä tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Työllisyyspalvelut ovat työnhakija-asiakkaan tilanteeseen nähden oikea-aikaisia ja todellisia palvelutarpeita vastaavia. Työllisyyspalvelut kohdistetaan henkilöihin, jotka ovat työ- ja toimintakykynsä perusteella työmarkkinoille edistettävissä. Työkyvyttömät kainuulaiset ovat palvelutarpeensa mukaisissa palveluissa, esim. sairauslomalla, kuntoutuksessa tai työkyvyttömyyseläkkeellä. Osatyökykyisille henkilöille on olemassa tuki ja toimintamallit työssä pysymisen ja työllistymisen edistämiseksi.

Perheitä tuetaan, koska pitkittyneen työttömyyden ja kouluttamattomuuden taustalla on usein perheen ongelmia lapsuudessa ja nuoruudessa. Huono-osaisuuden polut ovat pitkät ja usein ylisukupolviset. Tästä näkökulmasta ehkäisevä työ on välttämätöntä. Huono-osaisuus on myös kokonaisvaltaista, sen vähentämiseksi tarvitaan monialaisia palveluita.

2. **Kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantaminen.** Tavoitealue on pääosin Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän perustehtävää ja on osa sen toimita strategiaa. Laajempaan yhteistyökysymyksenä siihen kuuluvat ennalta ehkäisevän itsehoidon ja terveyttä ylläpitävien elämäntapojen nosto terveystakeeksi, varhainen puuttuminen ja korjaavat toimet terveysongelmien kohdatessa sekä korkeatasoinen sairaanhoito ja kuntoutus.
3. **Kansalaisten yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen sekä aktiivisuuden nosto.** Tavoitteita tulee edistää alueen hallinnon kaikilla tasoilla ja myös ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa, niin työelämässä

kuin vapaa-ajan palveluissakin. Hallinnossa tulee ottaa kansalaisten kuuleminen ja osallistaminen aktiiviseksi toiminnaksi (esim. asiakaslähtöinen palvelujen kehittäminen ja yhteissuunnittelu), erilaiset suunnitelmat, strategiat ja ohjelmat laaditaan yhteisöjä ja kuntalaisia kuunnellen. Myös sähköiset välineet ja sosiaalinen media otetaan laajasti käyttöön vuorovaikutuskanavina. Kainuulaisten osaamisen kehittämällä on keskeinen rooli osallisuuden vahvistamisessa.

4. **Asumisen laatu ja vetovoimaisuus.** Kainuussa on tilaa. Asuminen on edullista. Kaavoitus ei estele. Vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuudet, ovat loistavat ja virkistäytyminen luonnossa on helppoa. Elämisen laatu on Kainuun keskeinen vetovoimatekijä.

2.4 Kainuun kehityksen mittarit

Vuonna 2016 Kainuun väkimäärä painui alle 75 000. Maakuntasuunnitelman tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä väestön väheneminen hidastuu ja kääntyy vuoteen 2025 nousuun niin, että vuoteen 2035 mennessä se ylittää jälleen 75 000 asukkaan rajan. Koska Kainuun väestön ikärakenne on korkea, väestötavoitteen saavuttaminen edellyttää muuttotappion muuttumista muuttovoitoksi. 2020-luvulla ja 2030-luvulla Kainuuseen pitää saada vuosittain satoja asukkaita enemmän kuin Kainuusta muuttaa pois.

Tilastokeskuksen trendiennusteen (2016) mukaan Kainuun väestömäärä painuisi vuoteen 2035 mennessä reilusti alle 70 000 ja Kainuussa pienenisivät eniten nuorten ja keski-ikäisten ikäluokat. Tilastokeskuksen trendiennuste ennustaa tulevaa menneen kehityksen pohjalta (kuva 7). Maakuntasuunnitelman väestötavoitteessa on perusoletuksena, että maakuntaan saadaan teollisia ja palvelualan investointeja ja uusia työpaikkoja, jotka vähentävät poismuuttoa ja lisäävät Kainuuseen muuttavien määrää. Väestötavoitteiden toteutumisen kannalta merkittävää on myös toisen asteen ja korkea-asteen koulutustarjonnan säilyminen ja kehittyminen Kainuussa.

Väestötavoite (ks. kuva 8) on mahdollista saavuttaa, mikäli seuraavissa asioissa onnistutaan:

1. Kainuuseen onnistutaan luomaan uusia työpaikkoja ja avautuvat vanhat täytetään. Erityisesti tavoitellaan yksityisen sektorin työpaikkoja. Vahvoiksi työllistäjiksi ennakoitujen elinkeinot, kuten kaivannaisteollisuus, biotalous ja teknologiateollisuus, kasvavat voimakkaasti ja luovat kerrannaisvaikutuksineen tuhansia uusia työpaikkoja, avoimiin työpaikkoihin saadaan työntekijät maakunnasta ja maakunnan ulkopuolelta eli työvoiman koulutuksessa ja rekrytoinneissa onnistutaan.
2. Toisen asteen ja korkea-asteen (ammattikorkeakoulu, yliopistokeskus ja muu yliopistollinen koulutus) koulutustarjonnan säilyminen ja kehittyminen pitää nuoria Kainuussa ja houkuttelee nuoria myös muualta Kainuuseen opiskelemaan. Erityisesti verkkopohjainen opetus laajentaa koulutustarjontaa Kainuussa.
3. Väestö nuorentuu ja syntyvyys kasvaa: vaikka ikääntyneiden määrä kasvaa, samalla nuorten ikäluokkien ja työikäisen väestön vähentyminen hidastuu ja lopulta pysähtyy. Samalla sairastuvuus alenee koko maan tasolle.
4. Pitkään jatkunut nettomuuttotappio kääntyy muuttovoitoksi. Aktiivinen maakuntaan tulevien muuttajien määrän kasvattaminen sekä kotimaasta että ulkomailta on keskeinen osa väestötavoitteen toteuttamista. Jotta Kainuun väestön väheneminen saadaan pysähtymään ja kääntymään väestön kasvuksi vuoteen 2035 mennessä, se edellyttää 1000–2000 henkilön muuttovoittoa viisivuotiskausilla vuodesta 2025 vuoteen 2035.

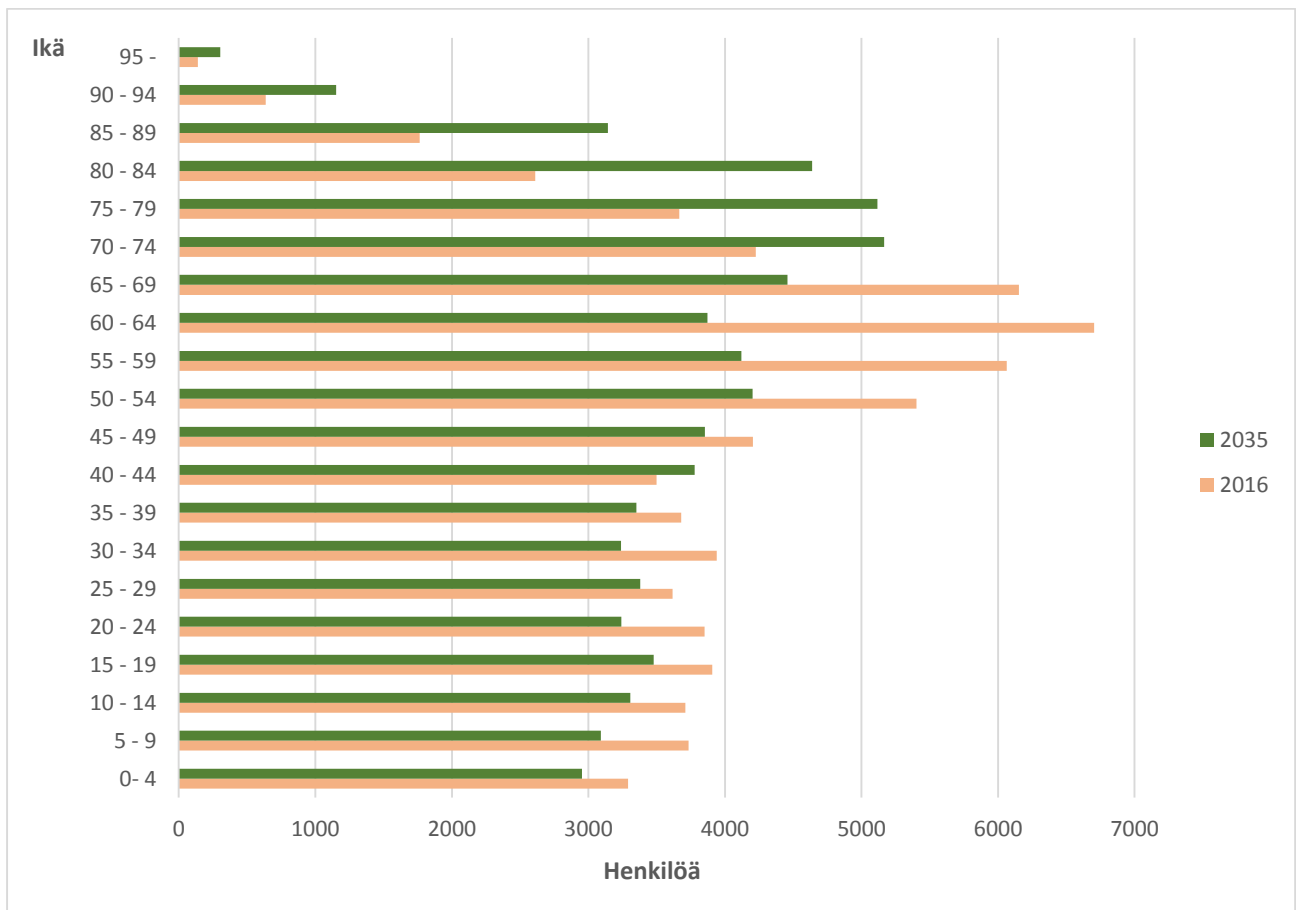
Maakuntasuunnitelma 2035

5. Kainuuseen saadaan teollisia ja palvelualan investointeja

6. Maakunnan vetovoimaisuus asuin- ja opiskelupaikkana sekä investointikohteena vahvistuu.

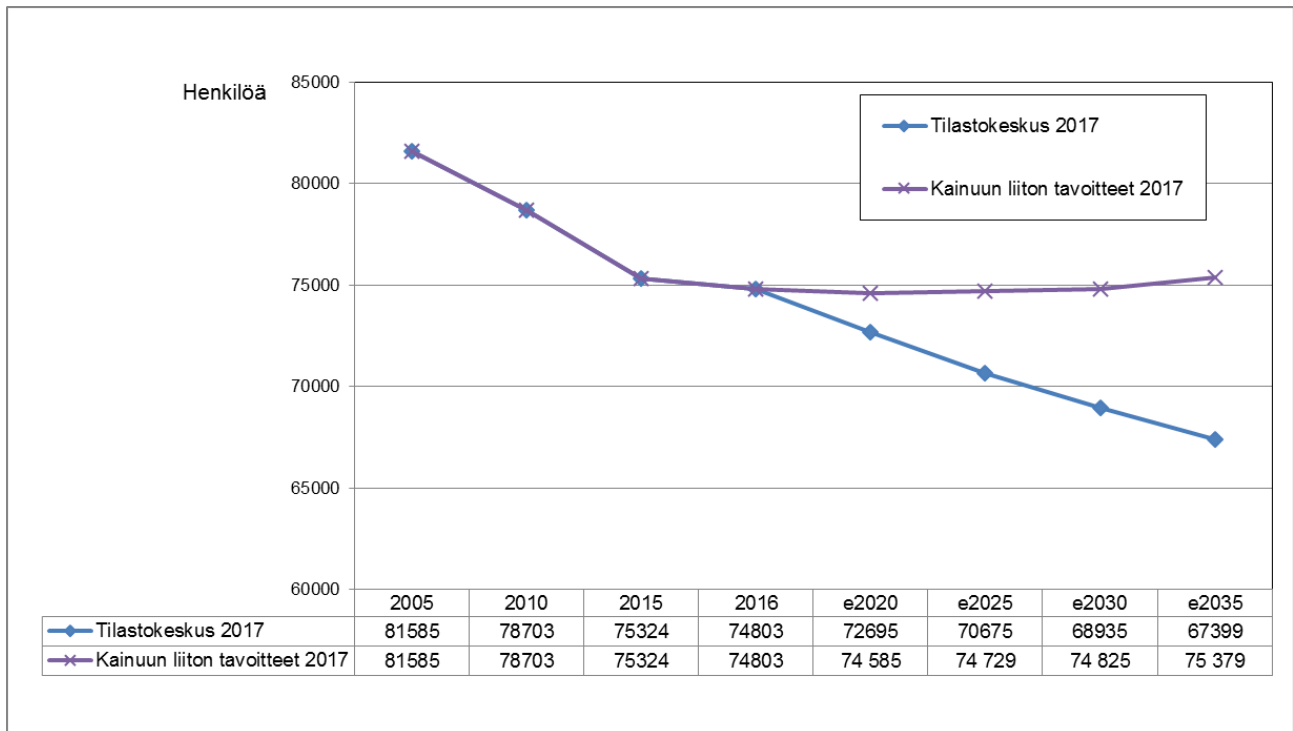
Liitteeseen 2 on konkretisoitu väestön lisäksi muut keskeiset määrälliset indikaattorit ja niiden tavoitearvot. Tavoitteina on mm., että vuoteen 2035 mennessä Kainuussa on:

- Muuttovoittoa vuodesta 2030 vuoteen 2035 noin 2000 henkeä (vuonna 2014 muuttotappio: - 422 henkeä)
- Noin 75 000 asukasta (vuonna 2016: 74803)
- Kainuussa on vajaa 30 000 työpaikkaa eli hieman yli 3 000 uutta työpaikkaa verrattuna vuoteen 2014
- Yritysten kokonaismäärä 4500 yritystä ja vientiyritysten määrä kaksinkertaistuu 180 yritykseen ja kasvuyritysten määrä kaksinkertaistuu 120 yritykseen
- BKT-indeksi asukasta kohden 90 (vuonna 2014: 72 ja koko maa 100)
- Uusiutuvan energian osuus energiakulutuksesta 80 %

Kuva 7. Kainuun väestö ikäryhmittäin vuonna 2016 sekä Tilastokeskuksen (2017) ennuste vuodelle 2035.

Maakuntasuunnitelma 2035

Kuva 8. Kainuun väestömäärän kehitys vuosina 2005–2016 sekä Tilastokeskuksen ennusteet ja Kainuun liiton väestötavoitteet vuoteen 2035 saakka. Kainuun liiton luvuissa on huomioitu kuntien omat tavoitteet (Tilastokeskus 2017, Kainuun liitto 2017).

3. KAINUUN KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET 2018–2021

Tässä luvussa on määritelty Kainuun maakuntaohjelman 2018–2021 kehittämisen tavoitteet vuoteen 2021 (kuva 9). Näitä tavoitteita toteuttamalla edetään kohti Kainuun pitkän aikavälin (2035) strategisia tavoitteita (maakuntasuunnitelma). Tavoitteet toteutuvat kehittämistoiminnan (erityisesti TOPSU:ssa määritelty hanketoiminta), edunvalvonnan sekä julkisen sektorin organisaatioiden, yhdistysten ja yritysten toiminnan kautta.

Maakuntaohjelman toimenpiteitä toteutetaan koko maakunnan alueella, mutta eri painopisteet ja strategiset toimenpiteet painottuvat alueellisten erityispiirteiden, tarpeiden ja kehittymisedellytysten mukaan. Tässä luvussa tarkastellaan myös Kainuun ohjelman toteutusta ohjaavia arvoja (positiivisuus ja kannustaminen sekä koko Kainuun mahdollisuuksien optimointi) ja läpileikkaavia teemoja, jotka ovat: kestävä kehitys, osaaminen, digitaalisuus ja kansainvälisyys (ks. liite 1). Arvot ohjaavat Kainuun kehittämistä ja tehdyt toimet heijastelevat niitä. Läpileikkaavia teemoja painotetaan kaikessa Kainuun kehittämisessä.

Kuva 9. Kainuun maakuntaohjelman 2018–2021 kehittämisen painopisteet.

3.1 Yritysten kasvua investoinneista, osaamisesta, viennistä ja Kainuun vetovoimasta

Kasvua ja vientiä yritystoimintaan

Pienillä ja keskisuurilla sekä mikroyrityksillä on alueella, toimialasta riippumatta, keskeinen rooli. Alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä panoksia kohdennetaan yritysten kasvun tukemiseen ja kehitetään yrityspalveluja. Yritysten kasvun vauhdittamisessa painotetaan toimivien yritysten kasvun tukemista sekä uuden yritystoiminnan aloittamista.

Eri toimialoille hankitaan ja kehitetään Kainuuseen toimialavetureita ja ankkuriyrityksiä ja niiden ympärille alihankintayrityksiä sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoimintaa. Teollisia ja palvelualan investointeja houkutellessa Kainuuseen ja kehitetään Kainuun vetovoimaa investointikohteena.

Ikääntymisen seurauksena lähimmän viiden vuoden kuluessa 800–900 yrittäjää Kainuussa luopuu yritystoiminnasta ja heistä suurin osa on ilman jatkajaa. Näissä yrityksissä on Kainuussa noin 3000 työpaikkaa. Kainuun tulee onnistua omistajan vaihdoksissa ja yritysten toiminnan jatkuvuuden takaamisessa. Onnistunut omistajan vaihdos on myös erinomainen tilaisuus uudistaa, tehostaa ja laajentaa yrityksen toimintaa ja päästä kasvu-uralle. Kainuulaisten yritysten vientiponnisteluja ja yhteistyötä isojen toimeksiantojen saamiseksi sekä pääsyä Kainuussa ja lähialueilla käynnistyviin suuriin teollisiin ja infrastruktuurihankkeisiin pitää edistää.

Innovaatiotoiminta ja riittävä liiketoimintaosaaminen ovat välttämättömiä kaikilla Kainuun toimialoilla. Digitalisaation ja data-analytiikan hyödyntämistä sekä robotiikan soveltamista kainuulaisessa elinkeinoelämässä, koulutuksessa ja julkisissa palveluissa lisätään. Näin parannetaan alueen kilpailukykyä sekä palvelujen laatua ja kustannustehokkuutta. Lisäksi huolehditaan siitä, että nopeisiin laajakaistaverkkoihin investoidaan lähivuosina, niin että verkon puutteellinen kattavuus ei ole hidaste elinkeinoelämän ja palvelujen kehittymiselle.

Koulutus, tutkimus, innovaatiotoiminta ja osaaminen

Kainuun koulutustarjontaa uudistetaan omatoimisesti ja aluelähtöisesti. Koulutuksen markkinointiin nuorille on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota.

Eri koulutusasteiden yhteistyön tiivistäminen on erityisen tärkeää. Kainuussa pyritään rakentamaan keskeisille elinkeinoaloille saumattomat koulutusketjut. Niillä tuetaan parhaiten korkean osaamisen yritysten säilymistä ja kehittymistä alueella. Paras oman koulutuksen säilyvyyden tae on jatkuva tuloksellisuuden kehittäminen. Kajaanin ammattikorkeakoulun aluekehitystoiminta on yksi sen tulostavoitteista, joka varmistaa koulutuksen osuvuutta alueen tarpeisiin. Ammattikorkeakoulun itsenäisyyden ja ketteryuden turvaaminen on Kainuulle tärkeää. Yhä suuremman osan koulutuksesta tulee olla opiskelijoille ajasta ja paikasta riippumattomasti ja joustavasti saatavissa verkossa.

Yritysten, julkishallinnon, tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden sekä kolmannen sektorin kumppanuutta ja yhteistyötä osaamiskeskittymien lujittamisessa alueella parannetaan. Tavoitteena on, että korkealaatuinen toisen asteen koulutus (ammattilliset oppilaitokset ja lukiot), ammattikorkeakoulu,

yliopistokeskus ja muu yliopistollinen koulutus houkuttelevat Kainuuseen opiskelijoita maakunnan ulkopuolelta ja nuorentavat Kainuun väestörakennetta.

Kainuussa toimii korkeatasoista tutkimusta tuottava Kajaanin yliopistokeskus sekä sen osana Mittaustekniikan yksikkö (MITY), sektoritutkimuslaitokset (MIKES, VTT, LUKE-Kainuu) sekä ammattikorkeakoulun ja yliopistokeskuksen yhteinen aikuis- ja täydennyskoulutuksen yksikkö (AIKOPA). Kainuun kipupisteinä on kuitenkin se, että yliopistollinen peruskoulutus on maakunnassa pelkästään maisteri- ja DI-ohjelmien varassa. Verkkopohjaisen koulutuksen kautta alueelle tulee hankkia lisää kaiken tasoista koulutusta ja erityisesti ammattikorkeakoulu- ja yliopistotason koulutusta.

Digitalisaatio mahdollistaa verkossa annettavan koulutuksen järjestämisen myös Kainuussa. Jo nyt esim. ammattikorkeakoululla ja yliopistokeskuksella on opetustarjontaa verkossa. Tätä tullaan lisäämään. Tavoitteena on rakentaa verkkopohjaisia korkeakoulu- ja yliopistotutkintoja, joita voidaan Kainuussa suorittaa ja tarjota näin nuorille ja aikuisille monipuolisemmat mahdollisuudet opiskella Kainuussa. Kainuussa kehitetään etäopiskelumahdollisuuksia ja verkko-opiskelua kaikilla koulutusasteilla, mutta erityisesti ammattikorkeakoulu- ja yliopistotasolla, niin, että kainuulaiset nuoret ja aikuiset voivat opiskella oman kunnan ja maakunnan oppilaitoksissa sekä jatkaa ja täydentää opintojaan verkon kautta Kainuussa. Digitaalisuutta ja verkko-opetusta hyödyntämällä kainuulaisten oppilaitosten opetustarjontaa voidaan laajentaa ja oppilaitosten jatkuvuus turvata myös pienemmillä oppilasmäärillä, kun koulutusyksiköt pääsevät osaksi laajempia koulutusverkostoja. Verkon kautta tapahtuva koulutustarjonta antaa mahdollisuuksia myös koulutusviennin kehittämiseen. Samalla tavoitellaan myös laajemmin verkon kautta tapahtuvan työnteon ja kaupan saamista Kainuuseen.

Osaavan työvoiman saannin turvaaminen koulutuksella, rekrytoinneilla ja Kainuun vetovoiman parantamisella

Kainuun väestön ikääntyminen ja väheneminen vaikuttavat työvoiman saatavuuteen. Työelämästä eläkkeelle vetäytyvien ikäluokka (60–64-vuotiaat) säilyy korkeana ja työmarkkinoille tulevien (20–24-vuotiaat) ikäluokka ja työikäisten määrä pienenee.

Kasvavien toimialojen työvoiman tarpeisiin on järjestettävä ensisijaisesti alueellista koulutusta, koska näin voidaan parhaiten saada koulutuksen jälkeen alueelle jäävää työvoimaa. Lisäksi koulutusta tarvitaan sote- ja palvelualoille. Osana täysimittaista koulutusketjua alueen elinkeinoelämän tarpeisiin tarvitaan nopeasti ja joustavasti reagoivaa aikuis- ja täydennyskoulutusta. Joustavia oppimismuotoja ja oppimispolkuja otetaan entistä enemmän käyttöön. Suomesta ja maailmalta houkutellaan Kainuuseen yrityksiä ja työntekijöitä paikkaamaan pulaa osaajista. Koska Kainuun yliopistotason tutkintokoulutus on vähäistä, tarvitaan erityisosaajien ja erityisesti akateemisen työvoiman rekrytointiin tehokkaat käytännöt. Osaavan työvoiman saatavuus on keskeinen yrityksiä houkutteleva alueellinen vetovoimatekijä. Kainuu onnistuu osaavan työvoiman ja uusien asukkaiden houkuttelussa, vain mikäli saadaan paremmaksi Kainuun vetovoimaa, jota pitää jatkuvasti kehittää ja ylläpitää.

Työvoiman ulkopuolelle siirtymisen ehkäiseminen sekä alueen työllisyysasteen kohottaminen ja työttömyyden alentaminen ovat Kainuulle kriittisen tärkeitä toimenpiteitä.

Maakuntaohjelma 2018–2021

Työllisyysasteen nostamiseksi, työttömyyden nujertamiseksi ja osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi tulee tiivistää koulutusorganisaatioiden, yritysten, julkisen sektorin työnantajien ja julkisten kehittäjätahojen sekä kansalaisjärjestöjen yhteistyötä ja kumppanuutta. Tulee kehittää työmarkkinoiden joustavuutta ja vetovoimaisuutta, vetovoimaisia työ- ja opiskelupaikkoja sekä yhteistä työmarkkinoihin ja osaamistarpeeseen liittyvää ennakointia. Lisäksi pitää parantaa töiden ja tekijöiden kohtaantoa, työvoiman osaamista, sekä alueellista ja ammatillista liikkuvuutta.

Kainuun elinkeinojen kehittämisen yhteiset tavoitteet 2018–2021

Yleistavoite

Kaikilla Kainuun elinkeinojen ja yritysten kehittämistoimilla tähdätään seuraaviin tavoitteisiin, jotka huomioidaan erityisesti Kainuun kärkialojen kehittämisessä.

Kainuun yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämisen yleistavoitteena on se, että Kainuun alue-BKT kasvu, sekä kainuulaisten tuotteiden ja palvelujen jalostusarvon ja viennin kasvu voimistuvat, vientiä harjoittavien kasvuyritysten määrä lisääntyy ja kilpailukyky vahvistuu, viennin volyyymi kasvaa sekä vientiin suuntautuvan tuotannon jalostusarvo nousee selvästi. Samoin Kainuun resilienssi (kyky toipua äkillisistä muutoksista) vahvistuu.

Tähän tavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta

Kehittämistavoitteet

Yritysten kasvun tukeminen, viennin lisääminen sekä tuotannon jalostusarvon nostaminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Vauhditetaan uusien vientiin suuntautuvien kasvuyritysten syntyä Kainuuseen
- Olemassa olevien yritysten viennin ja kasvun vauhdittaminen
- Tuotannon jalostusarvoa nostavan T&K&I toiminnan tukeminen tutkimus- ja kehittäjäorganisaatioiden sekä rahoittajien yhteistyönä

Osaavan työvoiman saanti turvataan koulutuksella ja rekrytoinneilla sekä työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien työllistämällä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Työvoima-tarpeiden ennakointi
- Koulutustarpeita seurataan reaaliaikaisesti
- Tarvittavan perus- ja täydennys-koulutuksen järjestäminen
- Työvoiman aktiivinen ja jatkuva rekrytointi ja työllistäminen
- Panostetaan työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien työllistämistöimiin
- Kehitetään Kainuun vetovoimaa ja markkinoidaan Kainuuta nuorille asiantuntijoille

Kainuuseen teollisia ja palvelualan investointeja

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Yleinen aktiivinen ja jatkuva investointien houkuttelu
- Erilliset hankkeet ja niihin tarvittavat investoinnit
- Kehitetään Kainuun vetovoimaa investointikohteena

Kainuuseen saadaan eri toimialojen veturiyrityksiä eli kasvavia vientiyrityksiä ja toimialavetureita julkiselle sektorille. Näiden ympärille luodaan alihankintayrityksiä sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoimintaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Houkutellaan uusia toimiala-vetureita
- Kehitetään olemassa olevia yrityksiä toimialavetureiksi
- Veturiyritysten ympärille liike-toimintaekosysteemejä
- Osaamiskeskittymien kehittäminen toimialavetureiksi

Kehitetään Kainuun vetovoimaa investointikohteena, työ- ja asuin- sekä opiskelupaikkana ja matkailukohteena

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Jatkuva ja aktiivinen alueen vetovoiman kehittäminen kohdennetuilla toimilla
- Vahvistetaan myönteisten viestien ja mahdollisuuksien välittämistä Kainuusta yleisenä toimintatapana
- Erikoistutaan eri sektoreilla rohkeasti ja näkyvästi kasvualojen, esim. peliteollisuuden, eUrheilun tai puutuoteteollisuuden koulutukseen

Kainuun koulutustarjonnan monipuolistaminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kasvu- ja rakennemuutosalojen sekä alojen, joilta eläköityy paljon työntekijöitä, koulutuksen määrän ja laadun kehittäminen
- Koulutusketjujen kehittäminen sekä etä- ja verkko-opiskelutarjonnan laajentaminen
- Ammatillisen koulutuksen reformin kautta kehitetään vetovoimaisia oppimisympäristöjä yrityksiin kaikissa Kainuun kunnissa ja turvataan yrityksille osaavaa työvoimaa
- Toisen asteen ammatillisen koulutuksen, korkea-asteen ja yliopistokoulutuksen kehittäminen työvoimatarpeita vastaavaksi Kainuussa ja yhteistyössä muiden alueiden kanssa

Yritysten omistajanvaihdokset

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Yritysten omistajanvaihdosten hoitaminen niin, että liiketoiminnot jatkuvat ja laajenevat ja työpaikat näissä yrityksissä lisääntyvät

Digitalisaation täysimääräinen hyödyntäminen yrityksissä ja julkisella sektorilla

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Laaditaan Kainuun digitalisaation kehittämissuunnitelma

3.1.1 Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat 2018–2021

Euroopan unionin komissio on korostanut älykkään erikoistumisen strategian käyttöä ohjelmakaudella 2014–2020 osana Eurooppa 2020 strategian toteutusta. Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteet vuosille 2018–2021 ovat teknologiateollisuuden innovaatiot (mittaustekniikan sovellukset, peli- ja simulaattoritekniikka sekä metalliteollisuuden innovaatiot) sekä, luonnonvara-ala (jossa keskitytään kaivostoiminnan sekä metsäbiotalouden, ruoka- ja sinisen biotalouden innovaatioihin), hyvinvointi ja terveys (aktiiviteettimatkat sekä ravitsemus-, terveys-, liikunta- ja urheiluinnovaatiot). Läpileikkaavina teemoina ovat älykkään erikoistumisen osaamisalojen ristikkäinen hyödyntäminen (esim. mittaustekniikan innovaatioita kehitetään ja hyödynnetään puutuoteteollisuudessa tai biotuotetehtaissa), data-keskustoiminnan kehittäminen ja hyödyntäminen älykkään erikoistumisen osaamisaloilla, kiertotalouden uudet ratkaisut ja sovellukset, investointien, teknologian sekä yritysten ja osaamisen (korkean osaamisen yritysten ja osaavien työntekijöiden) saaminen alueelle sekä Kainuun viennin jalostusasteen ja volyymin kasvattaminen. Näitä läpileikkaavia teemoja tavoitellaan kaikkien älykkään erikoistumisen painopisteiden toteuttamisessa (kuva 10).

Älykkään erikoistumisen strategia poikkeaa maakunnan elinkeinotoiminnan kärkitoimialoista siinä, että älykkään erikoistumisen aloilla tavoitellaan kasvua korkean osaamisen, tutkimuksen ja innovaatioiden sekä niitä tukevan koulutuksen kautta. Kärkitoimialoja taas kehitetään kokonaisuutena tarvittavasta perusosaamisesta huippuosaamiseen ja toimintainfrastruktuuriin saakka. Älykäs erikoistuminen on tärkeää ottaa huomioon myös sote- ja maakuntauudistuksessa niin, että Kainuulla on omassa päätösvallassaan riittävät rahoitusinstrumentit ja resurssit älykkään erikoistumisen T&K&I -toiminnan tukemiseen.

KAINUUN ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN PAINOTUKSET 2018-2021		
TEKNOLOGIA-TEOLLISUUDEN INNOVAATIOT: 1. Mittaustekniikka 2. Pelit, simulaattorit ja datakeskukset 3. Metalliteollisuus	LUONNONVARA-ALAN INNOVAATIOT: 1. Alan teollisuuden prosessi- ja ympäristömonitorointi 2. Metsäbiotalous, ruoka ja sininen biotalous	HYVINVOINTI- JA TERVEYSALAN INNOVAATIOT: 1. Aktiviteettimatkailu 2. Terveys, liikunta ja urheilu
LÄPILEIKKAAVAT TEEMAT JA TAVOITTEET KAIKILLA ”ÄES” OSAAMISALOILLA:		
1. Kehitystä vauhdittavien teknologiasovellusten (KET) tuominen tuotekehitykseen ja valmistukseen		
2. Robotiikan, automaation ja data-analysoinnin hyödyntäminen		
3. Kiertotalouden uudet ratkaisut ja sovellukset		
4. Vähähiilisyys-, resurssitehokkuus- ja ilmastonmuutoksen hillinnän innovaatiot		
 INVESTOINTEJA, YRITYSIÄ, OSAAMISTA JA TEKNOLOGIAA ALUEELLE, TUOTANNON JA VIENNIIN JALOSTUSASTEEN SEKÄ VOLYYMIN KASVATTAMINEN		

Kuva 10. Kainuun älykäs erikoistuminen 2018–2021.

3.1.2. Kainuun elinkeinojen kärjet: matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaisala

Kainuun vahvuuksiin liittyvät kärkialat ovat matkailu, teknologiateollisuus, biotalous ja kestävä kaivannaisala. Nämä toimialat saavat erityishuomiota elinkeinojen kehittämisessä. Kehittämisresursseja allokoidaan kuitenkin alueellisen kehityksen kannalta vaikuttavimpiin ja tavoitteiden mukaisiin kohteisiin toimialasta riippumatta.

Matkailu

Maakuntaohjelman rinnalla on tehty Kainuun matkailustrategia 2018–2021, jossa Kainuun matkailua on käsitelty yksityiskohtaisemmin.

Matkailuelinkeinon merkitys on Kainuun taloudelle suuri, Suomessa 3. suurin Ahvenanmaan ja Lapin jälkeen. Matkailun osuus BKT:sta on Kainuussa maan keskiarvoa korkeampi (Kainuu 3,9 % ja koko maa 2,5 %) (TEM 2017).

Kainuu tunnetaan monipuolisena ja turvallisena kesä- ja talvilomaseutuna, aktiivisesti kehitettävien matkailukohteidensa takia. Kainuun matkailussa asiakkaita ovat erityisesti perheet ja pariskunnat. Matkailullinen vetovoima perustuu erityisesti luontoon ja luontoperustaisiin aktiviteettipalveluihin. Myös erilaiset kulttuuri-, hyvinvointi-, liikunta- ja ruokapalvelut sekä historiasta ja paikallisesta elämäntavasta kertovat tarinat aidossa ympäristöissä ovat monipuolisen lomatarjonnan perustana. Esimerkiksi uusi Hossan kansallispuisto, Hiidenportin kansallispuisto ja Venäjän rajan ylittävä puistopari

Maakuntaohjelma 2018–2021

Ystävyyspuisto ja Kalevalapuisto sekä Wild Taiga -luonto- ja kulttuuripalvelut Kuhmon ja Suomussalmen alueilla ovat kansainvälisestikin vetovoimaisia. Oulujärven matkailualueella Kajaanissa ja Paltamossa on potentiaalia kehittyä kulttuuri-, vesistö- ja tapahtumamatkailunsa ansiosta. Varsinaiset hiihto- ja lomakeskukset Vuokatti sekä Ukkohalla-Paljakka vetävät puoleensa valtaosan, yli 80 % Kainuuseen loman viettoon tulijoista.

Asiakkaat kaipaavat aitoja elämyksiä. He käyttävät uusia kanavia tiedon hakuun ja ostamiseen sekä osallistuvat myös itse tuotekehitykseen ja markkinointiin. Digitaalisuus avaa suorat yhteydet asiakkaisiin, tuotteiden monipuoliseen esittelyyn sekä kaupan ja liiketoiminnan asioiden hallintaan. Virtuaali- ja lisätyn todellisuuden avulla voidaan luoda uudenlaisia elämyksiä asiakkaille.

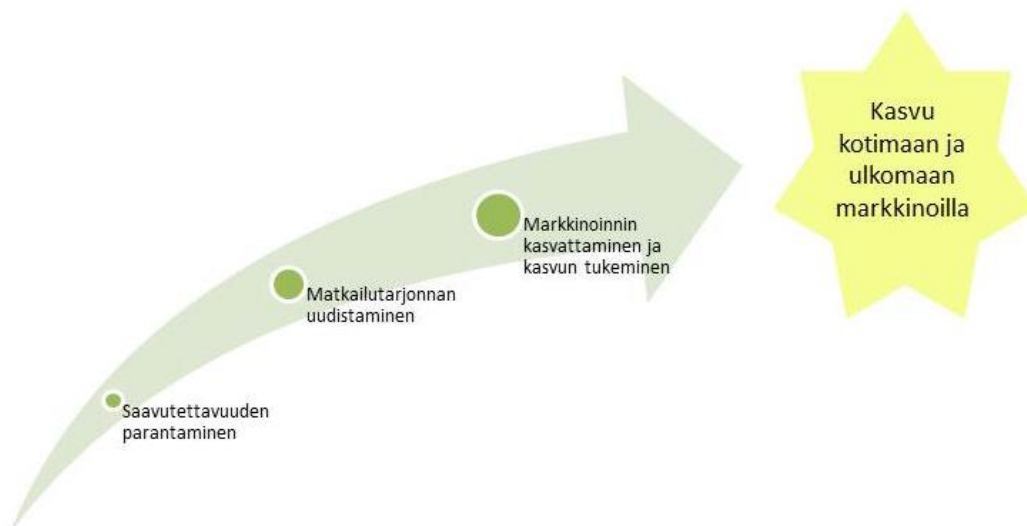
Kainuun matkailun kehittämällä pyritään Kainuuseen tulevien matkailijamäärien runsaaseen kasvuun, jota voidaan mitata rekisteröityinä yöpymisinä sekä lento-, juna- ja linja-autoliikenteen matkustajamäärinä ja joka tuottaa kasvua varsinaisten majoitus- ja ravitsemusyritysten lisäksi varsinkin vähittäiskaupassa, liikenteen palveluissa sekä virkistyspalveluissa. Kasvun myötä saadaan uusia työpaikkoja ja kuntien verotulot kasvavat. Kasvuun pyritään seuraavilla tavoitteilla (kuva 11).

Tavoitteet 2018–2021

Yleistavoite

Matkailuelinkeinoa kannustetaan kasvamaan keskimäärin 5 prosentin vuosivauhdilla yöpymisvuorokausina mitattuna, mikä tekee ohjelmakaudella noin 216 000 lisäyöpymistä nykyiseen noin 1 miljoonaan yöpymiseen. Kainuun matkailuun haetaan kasvua sekä kotimaan että varsinkin kansainvälisillä markkinoilla:

Tähän tavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta.

Kuva 11. Kainuun matkailun kehittämistavoitteet.

Kehittämistavoitteet

Markkinoiden kasvattaminen ja kasvun tukeminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Positiivisen ja tunnetun mielikuvan luominen vahvana matkailualueena kotimaassa ja valituilla alueilla ulkomailla.
- Vaikuttavampaa viestintää, markkinointia ja myyntiä
- Yhteistyö tuottajien kesken ja ulkomaisten matkanjärjestäjien kanssa
- Digiloikka asiakkaiden tavoittamiseksi ja ostamisen helpottamiseksi

Matkailutarjonnan uudistaminen ja uudet investoinnit matkailun kysynnän muutoksia ennakoiden

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Aktiiviteettien, majoituksen ja ruokapalveluiden jatkuva kehittäminen sisältöuudistuksilla, tuotepaketeilla ja investoinneilla uusia markkinoita vastaaviksi
- Uudet innovatiiviset ratkaisut matkailutarjontaan
- Aktiivinen ja jatkuva investoreiden etsintä kotimaasta ja ulkomailta
- Uudistamista vähittäiskaupan, liikenteen ja henkilökohtaisiin palveluihin
- Uuden oppimista, ammattitaidon kehittämistä yksilötasolla, yrityksissä ja alueilla
- Ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden turvaaminen
- Toimijoiden yhteistyö (mm. matkailualueiden sisäiset ja väliset yhteiset matkailupaketit ja niiden markkinointi)

Saavutettavuuden parantaminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Mielikuvasaavutettavuuden kehittäminen
- Riittävät päivittäiset lentoyhteydet, uusia chartereita lentoliikenteeseen
- Parannuksia junayhteyksiin, mm yömatkustukseen
- Tieverkoston kunto ja hoidon taso valtateillä 5, 6, 22, 28, kantateillä 76, 78, 89 ja Kainuun sisäisillä tieyhteyksillä liikenteen sujuvuuden parantamiseksi
- Matkakäytöt, siirtymät liikennevälineestä toiseen, toimiviksi
- Sujuvat rajanylitykset Venäjän raja-asemilla
- Kainuun sisäisten ja lähiseutujen yhteyksien parantaminen palveluihin pääsemiseksi

Teknologiaeteollisuus

Teknologiaeteollisuuden alan Kainuussa muodostuvat informaatio- ja viestintäala (ICT), sähkö- ja elektroniikkateollisuus, kulkuneuvojen, koneiden ja laitteiden sekä metallituotteiden valmistus. Teknologiaeteollisuuden merkitys yhtenä Kainuun merkittävimpänä työllistäjänä ja tuotteiden viejänä on suuri, alan vienti on yli puolet alueen koko viennistä. Alan liikevaihto on Kainuussa noususuhdanteiden ja viennin vetäessä ollut reippaassa kasvussa. Erityisesti metalliteollisuuden liikevaihto on kasvanut Kainuussa pari viime vuotta reippaasti. Metalliala kärsii jo osaavan työvoima puutteesta. Eli työvoiman tarpeeseen ei ole sittenkään osattu riittävän ajoissa varautua.

Menossa on laajamittainen prosessien digitalisointi ja palvelujen digitalisoituminen. Digitalisaatio vaikuttaa kaikilla toimialoilla ja sillä tehostetaan tuotantoa, parannetaan palveluja ja helpotetaan työntekoa sekä arkipäivän elämää. Digitalisaatio on osaamisen ohella yksi merkittävimmistä ja vaikuttavimmista yhteiskuntaamme ja toimintaamme vaikuttavista läpileikkaavista tekijöistä. ICT-toimiala on toimialana digitalisaation ytimessä. Ulkomaisia investointeja pyritään edelleen saamaan alueelle. Olemalla mukana kansallisten linjausten mukaisissa hankkeissa, joilla valmistellaan uusia avauksia, kuten Koillisympäriin kaapelin rakentamisella yhteys Euroopan ja Aasian välille, pyritään osaksi laajempia tietoliikenneverkostoja.

Tietointensiiviset palvelut, pilvipalvelut, konesalipalvelut sekä ohjelmointi ovat tietoteollisuuden kasvavaa alaa. Eniten ICT-sektorilla työllistää edelleenkin elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus, mutta suurin kasvu on odotettavissa tietopalvelutoiminnoissa (kapasiteettipalvelut, pilvipalvelut, viestintä ja yhteyspalvelut, datakeskuslaitteiden rakentaminen ja huolto), ohjelmistoissa (sähköiset palvelut eri aloilla, peliteollisuus, valvonta ja mittaaminen, robotiikka, 3D-tulostus), konsultoinnissa ja siihen liittyvissä toiminnoissa (eri toimialojen prosessien digitalisointi, data-analytiikka).

Peliala sekä uutena avauksensa eUrheilu ovat Kainuun erityisosaamisaloja, joiden koulutusta ja kehitystä KAMKn pelialan koulutus vahvasti vie eteenpäin. Aloille syntyy merkittävässä määrin uusia startup-yrityksiä, joiden työllistävät vaikutuksetkin ovat kasvussa. Pelialan yritysten syntymistä, niiden alkutaipaleita ja pysymistä Kainuussa tulee tukea.

Metalliteollisuuden henkilöstömäärä ja liikevaihto ovat kasvaneet Kainuussa parin viime vuoden ajan suotuisasti Transtechin vetämänä. Alan kasvua pitää edelleen vahvistaa tukemalla yrityksiä osaavan työvoiman saamisessa sekä tiivistämällä niiden kanssa koulutus- ja T&K&I-yhteistyötä.

Digitalisaatio nostaa keskiöön myös palvelujen loppukäyttäjät. Käyttäjäkokemukset, asiakkaiden tarpeet ja käyttötottumukset sekä tietoturvan takaaminen asettavat kasvavia vaatimuksia palvelun tuottajien osaamiselle, toimintamallien kehittämiseksi, jatkuvalla palvelujen tuotteistamisella ja tuotekehityksellä. Ekosysteemijähtely, yritysten verkostoituminen ja yhteistoimintanousevat tulevat isoon rooliin resurssiniukuuden myötä. Paikka menettää merkityksensä aineettomiin palveluihin siirryttäessä ja paikallisestikin toimien markkinat ja verkostot voivat olla globaaleja.

Tietoliikenneinfrastruktuurin tulee alueella olla kattava ja toiminnaltaan luotettava. Riittävän laajana se luo myös edellytykset kiinteitä yhteyksiä täydentävälle mobiiliverkolle ja sitä kautta käytettäville palveluille.

Alan yritysten kasvulle, kehitymiselle ja uudistumiselle kriittistä osaavan työvoiman, usein nuorten insinöörien, saaminen alan töihin, asiantuntijoiden yrityksessä pysymisen varmistaminen, megatrendien mukana pysyminen, toisaalta nopea reagointi alan muuttuviin kehityssuuntiin sekä riittävän isojen tilausten ja asiakkuuksien saaminen alueen yrityksille. Toiminnan ja tuotannon uudistamista vauhditetaan myös robotiikan avulla.

Yleistavoitteet

Teknologiатеollisuuden kehittämisen yleistavoitteena on saavuttaa Kainuussa alan vahva, monipuolinen ja kestävä kasvu, joka näkyy ICT ja elektroniikka -alan ja metalliteollisuuden liikevaihdon ja henkilöstömäärän selkeästi viimevuosina toteutunutta voimakkaamana kasvuna.

Yleistavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja toimenpiteiden kautta.

Kehittämistavoitteet

Uusien yritysten ja kasvuyritysten määrän lisääminen ja kasvun vauhdittaminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Yrityskiihdyttämö- ja hautomotoiminnan kehittäminen (erityisesti peliteollisuus ja eUrheilu)
- Kasvuyritysten houkuttelu ja juurruttaminen Kainuuseen
- Aloittaneiden yritysten kasvun tukeminen
- Kehityksen ennakointi sekä toimialan uudistuminen ennakoivasti & kannattavasti

Alalla jo toimivien yritysten viennin ja kasvun tukeminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Uusien ja isompien asiakkuuksien saaminen Kainuussa toimiville yrityksille (yhteiset myynnit ja markkinnoinnin toimet sekä yritysten omat toimet)
- Osaamisen kehittäminen ja kasvun pullonkaulojen ratkaisu
- Kehitetään olemassa olevia yrityksiä veturiyrityksiksi ja niiden ympärille vahvat liiketoimintaekosysteemit, veturiyritysten kautta pienemmätkin markkinoille
- Kasvua tukevien toimintamallien kehittäminen ja hyväksi koettujen mallien hyödyntäminen
- Liiketoimintaekosysteemien ja ulkoisten kumppanuuksien vahvistaminen
- Osaamiskeskitymien kehittäminen toimialavetureiksi

Teollisten ja palvelualan investointien saaminen Kainuun teknologiатеollisuuteen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kainuun vetovoiman kehittäminen teknologiатеollisuuden investointikohteena (erikoistuminen ja sillä ulos tuleminen)

Maakuntaohjelma 2018–2021

- Alueen potentiaalin markkinointi yhteistyössä alueen ja kansallisten toimijoiden kanssa, Renforsin Rannan kehittäminen ja markkinointi investointikohteena

Kainuun ICT- ja datakeskusklusterin sekä metallialan kehittyminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Tuotannon ja palvelujen kehittäminen ennakoivasti kasvaviin kysyntöihin
- Kehityksen ja kehittämisympäristön muutoksiin reagointi ennakoivasti ja toimialan uudistaminen
- Liiketoiminta-ekosysteemien ja myös maakunnan ulkopuolelle ulottuvien kumppanuusverkostojen vahvistaminen sekä niiden tuloksellinen hyödyntäminen
- Osallistavien prosessien kautta kehittämisstrategioiden laadinta alan eri sektoreille ja yhteiset kehittämistoimet
- Nopeiden datayhteyksien valmistelu yhteistyössä (edunvalvonta, hankkeet) kohti laajempia tietoliikenneverkostoja ja niiden solmukohtaksi

Biotalous

Biotalous käyttää biologisia, uusiutuvia luonnonvaroja ravinnon, tuotteiden, energian ja palveluiden tuottamiseen. Biotalous on siirtymistä pois fossiilitaloudesta kohti uusiutuviin luonnonvaroihin ja materiaalien uusiokäyttöön (kiertotalous) perustuvaa taloutta, joka ehkäisee ekosysteemien köyhtymistä, edistää talouskehitystä ja luo uusia vihreän talouden työpaikkoja.

Vuosiksi 2015 – 2020 on laadittu Kainuu biotalousstrategia, jossa on kuvattu tarkasti biotalouden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet, joita myös Kainuun maakuntaohjelma 2018 - 2021 toteuttaa. Kainuun biotalouden kehittämisen pitkän tähtäimen päämääränä on toiminnan rakenteita, ihmisten valintoja ja kulutuskäyttäytymistä muuttava vaiheittainen irtautuminen fossiilitaloudesta biotalouteen, jossa tuotantoprosessit ovat kestäviä, vähähiilisiä, energiaa vähän kuluttavia, hajautettuja ja niiden koko arvoketjun paikallinen ja alueellinen hyöty optimoidaan. Lopputuotteet ovat jalostusarvoltaan korkeita. Biotalouskehittämisellä vähennetään raaka-aineiden viennin roolia aluetaloudessa.

Kainuussa pyritään glokaaliin biotalouteen eli yhtäältä maakunnassa vastataan kasvavaan kansalliseen ja kansainväliseen biopohjaisten tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen kysyntään yritys-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla. Toisaalta kainuulainen glokaali biotalous on paikallista tuotantoa paikallisiin tarpeisiin, kuten puurakentamista tai lähien energiaa ja -ruokaa. Paikallista tuotantoa ovat myös suljettuun kiertoon perustuvat toimialojen väliset liiketoimintaverkostot, joissa toisten prosessien sivutuotteet ja jätteet ovat toisten tuotantoprosessien raaka-aineita. Biotalouskehittämiselle on Kainuussa loistavat edellytykset, sillä maakunnassa on merkittävät uusiutuvat luonnonvarat ja laajaa osaamista.

Kainuun biotalouden toimialajako on seuraava: metsäbiotalous (wood & non-wood), uusiutuva energia, ruoka ja sininen biotalous sekä luontomatkailu ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut. Biotalous on

useita toimialoja yhdistävänä kokonaisuutena suurin Kainuun kärkitoimialoista sekä liikevaihdon avulla että henkilöstömäärällä mitattuna. Kaikissa biotalouden osa-alueissa huomioidaan kiertotalous ja kehitetään kiertotalouden periaatteisiin nojaavaa tuotantoa. Biotalouden kehittäminen toteuttaa myös Kainuun ympäristöohjelman ja ilmastostrategian tavoitteita ja siirtymistä vähähiiliseen talouteen.

Puu- ja metsävarojen aineellista hyödyntämistä sekä metsien käyttöä palvelujen tuotantoon voidaan merkittävästi lisätä. Aineelliseen hyödyntämiseen liittyy puun logistiikan ja kysynnän kehittäminen – ainevirta mahdollistaa siihen liittyvien sivuvirtojen kasvamisen ja kehittämisen. Kaikelle puutavaralle pyritään lisäämään kysyntää eri toimenpitein. Tiestön ja rautateiden (ja terminaalien) kehittämiseen panostetaan. Puuraaka-aineen vientiä maakunnan ulkopuolelle jalostettavaksi tapahtuu senkin jälkeen, kun paikallista jalostusta on saatu lisättyä. Puulle tarvitaan lisää kysyntää. Keskeinen osa biotaloutta on myös luontomatkailu ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut. Luontoarvojen kunnioittaminen sekä riittävät suojelualueet ovat metsien ja muun luonnon kestävän aineettoman ja aineellisen hyödyntämisen edellytys. Metsien hoito ja kestävä hyödyntäminen takaa metsien hyvinvoinnin ja kasvun.

Hyvinvoiva ja kestävä maatalouselinkeino on perusta biotalouden kehittämiselle maaseutualueilla. Maatilat ovat esimerkiksi merkittäviä lähien energian, lähiruoan tai hyödynnettävien sivuvirtojen tuottajia sekä puurakentamisen kohteita. Yrittämisen edellytysten (esimerkiksi osaamisen ja toimintaympäristön) kehittäminen maaseutualueilla mahdollistavat biotalouteen liittyvien hajautettujen ratkaisujen ja uusien yritysten aikaansaamisen. Jalostavaa yrittäjyystoimintaa syntyy maaseutualueille raaka-aineiden ääreen. Myös turvetuotanto ja -teollisuus on Kainuulle tärkeä elinkeino.

Yleistavoitteet

Uusiutuvien raaka-aineiden ja tuotannon sivuvirtojen (kiertotalous) jalostus Kainuussa lisääntyy, tuotteiden ja palvelujen jalostusaste nousee, tuotannon kannattavuus paranee, vienti kasvaa ja Kainuuseen saadaan lisää teollisia ja palvelualan investointeja. Myönteinen kehitys näkyy biotalouden henkilöstömäärän ja liikevaihdon selkeästi voimakkaampana kasvuna kuin ne viimeisen viiden vuoden aikana ovat kasvaneet.

Yleistavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta

Kehittämistavoitteet

Vähintään kaksi biotalouden teollista investointia v. 2021 mennessä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Erilliset hankkeet ja niihin tarvittavat investoinnit
- Yleinen aktiivinen ja jatkuva investointien houkuttelu
- Kehitetään Kainuun vetovoimaa investointikohteena

Lisää puun ja metsien kestävä hyödyntämistä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kasvatetaan Kainuun metsien hakkuumääriä: puuta jalostukseen Kainuussa mutta myös maakunnan ulkopuolelle
- Lisätään metsien käyttöä virkistykseen ja palvelujen tuotantoon
- Julkisilla hankinnoilla lisätään puun käyttöä (puurakentaminen, lähienergia)
- Metsänhoidon osaaminen Kainuussa turvataan, koska se takaa metsien hyvinvoinnin ja kasvun.
- Kainuun metsäenergiavolyymi otetaan kokonaisuudessaan käyttöön

Uusiutuvien raaka-aineiden ja sivuvirtojen jalostus Kainuussa lisääntyy

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Lisää uusiutuvia luonnonvaroja jalostavia yrityksiä Kainuuseen, erityisesti tutkimuksen kautta kehitettävien uusien tuotteiden ja palvelujen jalostukseen
- Tuotannon sivuvirtojen tuotekehitystä ja tuotantoa lisätään, uusia yrityksiä sivuvirtojen jalostukseen
- Kainuun biotalouden T&K&I -toiminnan ja koulutuksen vahvistaminen (Kainuuseen biotalouden koulutusohjelma)

Biotalouden liiketoiminta-ekosysteemit vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Veturiyritysten ympärille rakennetaan yritysten, T&K&I organisaatioiden ja julkisen hallinnon yhteistyötä: tuotekehitys, markkinointi, liiketoimintaosaaminen ja erilaiset tukitoimet
- Osana liiketoiminta-ekosysteemejä kehitetään ilman fossiilisia raaka-aineita toimivia tuotantoprosesseja

Infrastruktuurin kunto ja kattavuus paranevat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Tiestön ja rautateiden (ja terminaalien) kehittäminen niin ettei infrastruktuurin heikko kunto estä raaka-aineiden saantia ja alan kasvua

Kainuulaisten maatilojen toiminnan kannattavuus paranee ja luonnonvara-alan liiketoiminta Kainuussa kasvaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Manner-Suomen maaseudun kehittämis-ohjelman ja Kainuun ELY-keskuksen maaseutu-ohjelman toimeenpano
- Kainuun Marjamasterplanin tavoitteiden edistäminen

Vähähiiliseen, uusiutuviin raaka-aineisiin ja tuotteiden uusiokäyttöön (kiertotalouteen) perustuvaan talouteen siirtyminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Uusiutuvan energian käytön lisääminen
- Biotalous kehittäminen (tuotantoa ilman fossiilisia raaka-aineita)
- Kiertotalouden kehittäminen (erityisesti biotalouden tuotannon sivuvirtojen hyödyntämiseen uutta yritystoimintaa)
- Energiatohokkuuden kehittäminen (erityisesti julkisten hankintojen ja energiatoimintakassopimusten kautta)
- Biopoltoaineiden jalostusta ja käyttöä lisää Kainuuseen
- Biopoltoaineiden jakelupiste- ja sähkön latauspisteverkon rakentaminen Kainuuseen

Kainuun luontomatkailun ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut -alan yritysten kestävä kasvu vahvistuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Alan yritysten liiketoiminnan ja osaamisen kehittäminen yksityisen ja julkisen sektorin toimijoiden yhteistyöllä

Kestävä kaivannaisala

Kaivannaisala on yksi Suomen harvoista suurten kasvumahdollisuuksien toimialoista. Raaka-aineiden riittävyys on maailmanlaajuinen ongelma. Ensisijaisten raaka-aineiden rinnalle on noussut kasvava tarve hyödyntää mineraalien arvoketjussa myös toissijaiset raaka-ainelähteet – kaivannaisjätteet ja sivuvirrat. Kainuussa on perusteltua panostaa edelleen toimialaan uusien avauksien ja mahdollisuuksien myötä. Aluekehittämisesurssseja optimoidaan parhaiten yhdistämällä osaaminen ja resurssit sekä etsimällä yksittäisten mahdollisuuksien rinnalle toimialaverkoston menestymismahdollisuuksia.

Suomalainen kaivososaaminen nojaa perinteisesti metallin jatkojalostukseen, teknologiateollisuuteen ja laiteosaamiseen. Alueella vietyä korostuu kaivosten kyljessä kehittyvä pk-sektorin osaamisopääoma. Kaivosten alueellinen vaikutus ulottuu laajalle suorien kaivostyöpaikkojen ohitse – toimialan palveluyritykset voivat monistaa oppimaansa ja ponnistaa kaivososaamisensa myötä maailmalle. Myös kaivosteollisuuden sivuvirtoihin pohjaava tutkimustoiminta alkaa tuottaa tulosta. Kainuun on tulevallakin maakuntaohjelmakaudella mahdollisuus profiloitua kestävästä kaivostoiminnasta edistävänä, jatkuvuutta alalle ennakoivien kehittämistoimien kautta tuovana maakuntana, jossa panostetaan toimialaa tukevaan koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan niin alan kehittämisorganisaatioiden kuin teollisuuden ja yritysmaailman toimenpiteitä tukien.

Kaivannaistoiminta on luonnostaan eri alojen toimijoiden verkosto. Tuotantotoiminta tähtää aina kansainvälisille markkinoille. Materiaaliyhdistelmien alojen yhteistyötä voidaan edelleen laajentaa: kivi, puu, metalli, innovatiiviset materiaalit laajasti soveltaen. Kainuussakin on tärkeää yhdistää eri alojen

Maakuntaohjelma 2018–2021

osaamisia tukemaan uusien ja monimateriaalisten kivituohteiden kehittämistä ja valmistusta – vientiosaamisen kehittämistä unohtamatta.

Kainuussa on neljä toimivaa kaivosta. Terrafame edustaa metallimalmikaivostoimintaa (nikkeli). Mondo Minerals, Juuan Dolomiittikalkki ja Tulikivi tuottavat teollisuusmineraaleja (talkki, kalsiitti ja vuolukivi). Terrafame on ylivoimaisesti Kainuun suurin kaivos. Ramboll Finland on syksyllä 2016 suorittanut arvion Terrafamen toiminnan vuotuisista vaikutuksista vuosille 2019–2023 yhtiön toimiessa strategiansa mukaisesti täydellä kapasiteetilla. Odotettavissa on, että Terrafamen tuotannon arvo kerrannaisvaikutuksineen nousee vuositasolla noin 1,1 MRD euroon. Vaikutus Suomen BKT:een on 430 MEUR, josta Kainuussa syntyy 225 MEUR. Terrafamen viennin arvoksi arvioitiin hintaennusteilla noin 380 MEUR vuodessa, joka yli kolminkertaistaa Kainuun viennin. Terrafame työllistää Kainuussa suoraan noin 1500 henkilöä.

Terrafamen toimintojen ylösajon onnistuminen ja jatkuminen ennakoidusti on myöhemmin esitettävien kaivannaisteollisuuden tavoitteiden toteutumisen edellytys. Mikäli kaivoksen toiminta kriisiytyy, se edellyttää myös alan ja laajemmin Kainuun kehittämistavoitteiden uudelleen määrittelyä. Tämän yksittäisen yhtiön dominoiva vaikutus Kainuun aluetalouteen osoittaa yhtiön tärkeyttä, mutta samalla Kainuun resilienssin heikkoutta. Yksittäinen toimija vaikuttaa liian paljon Kainuun aluetalouteen. Kainuun pitää saada lisää talouden vetureita sekä samalla muita isoja ja pieniä työllistäjiä, yrityksiä ja organisaatioita, jotta aluetalous ei heilahda liiaksi yksittäisen toimija käänneiden mukaan.

Toiminnassa olevien kaivosten lisäksi Kainuussa on vuonna 2017 käynnissä kolme kaivoshanketta: Sotkamo Silver Oy, Otanmäki Mine Oy ja Karelia Gold Oy. Näistä Sotkamo Silver Oy on lähimpänä käynnistymistä. Muu kaivannaisala, eli luonnonkiviala on Kainuussa yhä enimmäkseen mikroyritysten toimintakenttää. Alan tuotteiden ja sivukiven jatkojalostus on vähäistä. Kaivannaisalan tutkimusta ja tuotekehitystä tehdään kaivos- ja yrityskentän tarpeisiin pohjaten Kajaanin ammattikorkeakoulun Kivi- ja kaivannaisalan laboratoriossa sekä Cemis-Oulun / MITYn laboratorioissa.

Alueen kaivosten tarvitsemaa kaivosalan insinööriä koulutusta järjestetään Kajaanin ja Lapin ammattikorkeakoulujen yhteistyönä, mikä lisää koulutukseen suunnattavia resursseja, vahvistaa koulutusorganisaatioiden toimialaosaamista sekä luo jatkuvuutta alueen kaivoskoulutukselle. Uusia mahdollisia koulutusalueita kaivosteollisuuteen on tuonut peliala, josta voidaan tehdä koulutuspalveluja myös vientiin. Yliopistotasosta täydennyskoulutusta on tarjolla ympäristöhallinnon puolella ja Kajaanin ammattioppilaitos tarjoaa prosessinhallintakoulutusta. Toimialan koulutustarpeita seurataan reaaliajassa ja täydennetään tarvepohjalta koulutusorganisaatioiden sekä ELY-keskuksen työvoimapolitiittisten koulutusten keinoin.

Yleistavoitteet

Kainuuseen kestävästi kasvava kaivannaisklusteri, joka yhdistää alan tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiot sekä yritystoiminnan koordinoituksi yhteistyöksi ja kehittämistoiminnaksi. Kiertotalouden

periaatteiden mukaisesti kaivannaisteollisuuden sivuvirroista kehitetään uusia tuotteita. Alalla sovellettavan huipputeknologian, osaamisen sekä alan palveluiden ja tuotteiden vienti kasvavat.

Kainuun olemassa olevien kaivosten tuotanto jatkuu kestävästi. Valmisteluvaiheissa olevien hankkeiden tuotanto käynnistyy. Alan koulutetun työvoiman saatavuus varmistetaan. Kaivosklusteri kaksinkertaistaa työpaikkamääränsä vuoden 2017 määrästä vuoteen 2021 mennessä. Samassa ajassa alan liikevaihto kasvaa 50%.

Kehittämistavoitteet

Kaivosten toiminnan jatkuvuus ja kaivoshankkeiden tuotannon käynnistyminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Lupaprosessien sujuvuuteen ja sosiaalisen hyväksyntään vaikuttaminen
- Edunajamisen toimenpiteet, rahoituksen hankinnan tukeminen
- Tarvittavien selvitysten tekeminen

Kaivannaisalasta kansainväliset kriteerit täyttävä kestävä kehityksen teollinen klusteri

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Avainteknologioita kehitetään kansainvälisen tason huippu-osaamiseksi ja vientituotteiksi
- Kaivannaisvesien ja -jätteiden hallinnan ja siihen liittyvien monitorointi- tai peli- ja simulaattoritekniikoiden hyödyntäminen
- Tuetaan kaivoshankkeita houkuttelevina investointikohteina
- Ylimaakunnallista ja kansainvälistä yhteistyötä vahvistetaan

Kainuun kaivosalan tuotannon jalostusarvon nostaminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Voimistetaan alan tuotekehitystä ja tuotteiden jalostusarvoa nostavaa T&K&I -toimintaa
- Kehitetään uusia tuotteita ja tuotantomenetelmiä kaivosteollisuuden sivuvirroista (mm. Cleantech-tuotteet)
- Isojen kaivosten ja hankkeiden toimintaedellytysten tukeminen ja niiden ympärille T&K&I -toiminnan ja liiketoimintaekosysteemien vahvistaminen

3.2 Saavutettavuutta uusilla liikkumisratkaisulla ja sähköisillä palveluilla sekä toimivalla aluerakenteella

Maakunnan vetovoimaa voidaan parantaa osaltaan myös kehittämällä saavutettavuutta ja tietoliikenneyhteyksiä; parantamalla fyysistä ja inhimillistä ympäristöä sekä eri ympäristöjen elinvoimaisuutta ja edistämällä laajasti yhteistyötä sekä uudistumiskykyä. Erilaiset lähipalvelut edellyttävät taajamien toimivuuteen panostamista. Kainuulle ominaisia vetovoimatekijöitä ovat

maakunnan puhdas luonto, monipuoliset ekosysteemipalvelut sekä hyvin saavutettavissa olevat monipuoliset maaseutu-, vesistö- ja ranta-alueet. Tätä yhdessä kestäväen ekologisuuden ja ekotehokkuuden kanssa, voidaan hyödyntää alueen voimavarana erityisesti pitkällä aikavälillä.

3.2.1 Saavutettavuus

Maakunnan liikennejärjestelmää, logistisia keskuksia, tietoliikenneyhteyksiä ja matkaketjuja kehitetään Kainuun ja alueen yritysten kilpailukyvyyn vahvistamiseksi, ulkoisen ja sisäisen saavutettavuuden parantamiseksi sekä eri toimintajärjestelmien tehostamiseksi. Liikkumistarvetta vähennetään uusilla älykkäillä liikkumiskäytöksillä ja sähköisten palvelujen avulla; näin vähennetään myös liikenteen kokonaispäästöjä.

Kainuun saavutettavuus maakunnan ulkopuolelta vaatii keskeisten liikenneyhteyksien kehittämistä: lentoliikenneyhteyksien parantamista ja monipuolistamista; junayhteyksien nopeuttamista ja toimivia matkaketjuja maakunnan sisällä sekä Suomen eri osiin ja Venäjälle; Vartiuksen kansainvälisen raja-aseman kehittämistä sekä sujuvia ja turvallisia tieyhteyksiä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntakeskuksiin.

Tietoliikenteellisesti hyvä ja elinkeinoelämän toimintaa tehostava ja investoreita kiinnostava asema edellyttää kapasiteetiltaan riittävät runkoverkkoyhteydet kaikkiin pääilmansuuntiin (tai niin itä-länsi kuin etelä-pohjoinen -suunnissa).

Sisäisen saavutettavuuden tavoitteena on palvelutaso, joka mahdollistaa arkipäivisin päivittäisen asioinnin palvelukeskuksista maakuntakeskukseen sekä päivittäiset liityntäyhteydet palvelukeskuksista Kajaanin lentoasemalle ja Kainuun rautatieasemille. Kajaanista toimii päivittäiset asiointiliikenneyhteydet tärkeisiin maakunnan ulkopuolisiin keskuksiin kuten Ouluun ja Helsinkiin. Kainuun liikennejärjestelmän kunnosta myös huolehditaan. Tieverkon kattavuudessa ja kunnossapidossa (myös alemman tieverkon osalta) huomioidaan työmatka-, asiointi- ja palveluliikennemäärien ohella elinkeinoelämän ja matkailuliikenteen sekä rajan ylittävän liikenteen tarpeet.

Raideliikenteen kehittämisessä keskeistä ovat Kainuun logistisen aseman vahvistaminen, tavaraliikenteen tehokkuus ja sujuvuus sekä henkilöliikenteen nopeuttaminen ja palvelutason parantaminen. Maakuntakaavoituksen yhteydessä arvioidaan Kainuun tieluokituksen kehittämistarpeet ja varaudutaan Oulu–Kajaani maantieyhteyden (valtatie 22) kehittämiseen selvittämällä maakuntakaavassa tieyhteyden tarvitsemat liikennekäytävävaraukset.

Kiinteä valokuidulla rakennettu nopea (kaksisuuntaisesti) tehokas tietoliikenneverkko kattaa tarjonnallaan Kainuun kotitalouksista 66 %. Kajaanin keskustan sekä taajama-alueiden suhteellisen hyvän kuituverkon ansiosta kattavuus on 89 %. Nopean verkon kattavuus vaihtelee kansallisella tai EU -tuella yhteyksiä rakennuttaneiden kuntien alueilla Kuhmon 27 prosentista Sotkamon 67prosenttiin. Paltamossa, joka jäi kansallisen laajakaistahankkeen ulkopuolelle, ei tehokkaita kiinteitä yhteyksiä ole saatavissa lainkaan. Myös maakuntakeskuksen haja-asutusalueilla hyvät yhteydet puuttuvat.

Maakuntaohjelma 2018–2021

Kiinteitä tehokkaita verkkoja täydentävät 3G- ja 4G –verkot kattavat lähes koko Kainuun alueen, sisältäen edelleen joitain katvealueita sekä vaihdellen käyttönopeuksiltaan käyttäjämäärän ja erilaisten käyttötapojen mukaisen tietoliikennekuorman mukaisesti. Digitaalisten palvelujen ja niiden käytön lisääntyessä verkkojen kapasiteetilta ja toimintavarmuudelta vaaditaan jatkossa yhä enemmän. Kattavat toimintavarmat tietoliikenneyhteydet ovat jo tällä hetkellä yhteiskuntamme perusinfraa, jonka odotetaan toimivan katkeamattomasti.

Yleistavoite

Kainuuseen pääsee nopeasti ja sujuvasti eri liikennemuodoilla ja täällä on helppo liikkua.

Tähän tavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta

Kehittämistavoitteet

Kainuun sisäinen ja ulkoinen saavutettavuus, saavuttavuuden mielikuva, sekä matka- ja kuljetusketjujen sujuvuus paranevat. Kajaanin lentoaseman matkustajamäärä kasvaa (vuoteen 2021 mennessä vähintään 100 000 matkustajaan / vuosi)

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Etelä- ja Itä-Suomen yhteyksien nopeuttaminen
 - Maantieyhteyksien sujuvuuden ja turvallisuuden parantaminen (Vt5, Vt6, kt75)
 - Savonradan nopeustason nosto ja Kontiomäki-Joensuu -radan liikenteen kehittäminen
- Pohjois-Suomen yhteyksien vahvistaminen osana kansallista ja kansainvälistä liikenneverkkoa
 - Maantieliikenteen sujuvuuden ja turvallisuuden parantaminen (Vt 22, Vt5, kt 89 ja kt78)
 - valtatieverkon selkeyttäminen tienumerointia kehittämällä (vt 6 ja vt 22)
 - Oulu–Kajaani ja Kajaani–Iisalmi–Ylivieska -ratayhteyksien välityskyvyn ja toiminnallisuuden parantaminen sekä tarvittavat sähköistystoimenpiteet; Kontiomäki–Suomussalmi radan liikennöintiedellytysten kehittäminen
- Kainuun sisäisten liikenneyhteyksien kunnosta ja palvelutasosta huolehditaan
 - Alemman asteisen tieverkon tarvetta vastaava hoito ja korjaus sekä kehittäminen
 - Asiointi- ja liityntäyhteyksien kehittämisessä hyödynnetään uusia toimintamalleja
- Kajaanin lentoyhteydet kehittyvät hinnoittelultaan ja aikatauluiltaan kilpailukykyisiksi.
 - Yhteistyö lentoyhtiöiden ja muiden toimijoiden kesken
 - Kansainvälisen matkailun kehittäminen
 - Liityntäyhteyksien sujuvoittaminen

Kainuun tietoliikenteellinen saavutettavuus ja nopeiden yhteyksien alueellinen kattavuus toteutuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Tietoliikenteellisesti hyvän aseman ja toimintavarmojen tehokkaiden sisäisten sekä ulkoisten tietoliikenneyhteyksien varmistaminen

Itä- ja länsisuuntaiset kv. liikenneyhteydet kehittyvät

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Osallistuminen ja vaikuttaminen kansainväliseen ja ylimaakunnalliseen kehittämissyhteistyöhön
- Rajajylitysliikenteen ja Venäjän yhteyksien parantaminen (Vartius, Kontiomäki-Niirala)

Tulevassa maakuntahallinnossa varmistuu Kainuun vahva ja mahdollisimman itsenäinen asema liikennejärjestelmän suunnittelussa ja päätöksenteossa. Kainuun tarpeet sekä olosuhteet huomioidaan ja suunnitteluvaiheen yhteistyö kumppanuusalueiden kanssa vahvistuu.

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Liikennejärjestelmän asiantuntemusta vahvistetaan ja yhteistyötä maakunnan sisällä ja sen rajojen yli tehostetaan.
- Edunvalvontaa maakunnan sisällä ja ulkopuolella tehostetaan.

3.2.2 Elinkeinoja tukeva aluerakenne ja toimivat palvelut

Kainuussa tuetaan ihmisten vapautta valita asuinpaikakseen erilaisia vetovoimaisia asuinympäristöjä haja-asutusalueilta maaseudulta sekä taajamista. Samoin elinkeinoelämän käyttöön tarjotaan niiden kulloiseenkin tarkoitukseen parhaiten soveltuvia alueita. Elinkeinoelämän edellytykset yhteen sovitetaan muiden toimintojen kanssa tarkoituksenmukaisella tavalla. Olemassa olevaa perusinfrastruktuuria pyritään hyödyntämään ja tehostamaan nykyistä paremmin.

Maakuntakaavassa osoitettavilla aluevarauksilla mahdollistetaan ja edistetään hyvää ympäristöä, luonnon monimuotoisuutta ja kestävää luonnonvarojen käyttöä osoittamalla riittävät ja tarkoituksen mukaiset aluevaraukset mm. kulttuuriympäristön vaalimiseen, turvetuotantoon, maa- ja kalliokiviainesten ottoon ja matkailun tarpeisiin. Kaivostoiminnalle tarpeellisia aluevarauksia osoitetaan toteutumassa olevien hankkeiden perusteella. Tuulivoimatuotanto ohjataan siihen parhaiten soveltuville alueille. Puolustusvoimien toiminta ja maanpuolustuksen tarpeet turvataan osoittamalla tarvittavat erityisalueet. Maakuntakaavassa osoitettavat aluevaraukset sovitetaan yhteen mahdollisten muiden maankäyttötarpeiden kanssa.

Yleistavoitteet

- Kainuun energiatehokkuus, uusiutuvien paikallisten raaka-aineiden käyttö ja omavaraisuus kasvavat.
- Kestävä yhdyskunta- ja aluerakenne, joka on vetovoimainen asumisen ja elinkeinojen sijoituspaikka.
- Parannetaan toiminta- sekä tietojärjestelmiä siten, että yritykset, yhteisöt ja yksittäiset asukkaat sekä matkailijat saavat hyvää palvelua ja ajantasaisen tiedon nopeasti.

Näihin tavoitteisiin pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta

Torjutaan luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä ja ympäristö tilan heikkenemistä sekä otetaan mahdollisimman laajasti uusiutuvat energiat käyttöön

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Energiatehokkuus, vähähiilisyys ja kestävä raaka-ainevarojen hyödyntäminen
- Energia- ja ympäristöosaamisen kehittäminen

Kainuussa on tarjolla useita viihtyisiä ja toimivia asumisvaihtoehtoja ja Kainuun vetovoimaisuus elinkeinojen sijoittumispaikkana vahvistuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Olemassa olevien rakenteiden kestävä, kustannustehokas käyttö sekä Kainuun erilaisten asumisen- ja yritysten sijoittumisvaihtoehtojen monipuolinen hyödyntäminen
- Paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden ymmärtäminen rakentamisen ohjauksessa (joustavuus)
- Valmistuu ajantasaisia, kysyntää vastaavia, ennakoivampia ja mahdollistavia kaavoja (erityisesti yleiskaavoja)
- Maankäytön suunnittelun osaamisen ja voimavarat turvataan (esim. aluearkkitehti tai muu yhteistyö)
- Kehitetään kestävää alue- ja yhdyskuntarakennetta uuden tyyppisellä suunnittelulla (esim. masterplan)

Otetaan käyttöön tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset tietoliikenneyhteydet

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Paikasta riippumattomien palvelu-, työ-, koulutustoimintojen ja niihin perustuvan yritystoiminnan kehittäminen

3.3 Tavoitehakuista alueellista yhteistyötä

3.3.1 Kansainvälistyminen

Pohjoista alueellista yhteistyötä määrittävät pohjoisen, harvaan asutun alueen kehittämisen strategiat, joissa Kainuu on monella tasolla aktiivinen toimija. Kainuu on tiiviisti mukana Itä- ja Pohjois-Suomi yhteistyössä, jonka keskeisiä toimintamuotoja ovat EU:n rakennerahasto-ohjelmat, raja-alueohjelmat (CBC-ohjelmat), Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset kehittämisen teemat ja hankkeet sekä Itä- ja Pohjois-Suomen yhteinen EU-toimisto. Kainuu osallistuu aktiivisesti Pohjois-Suomen strategian toimeenpanoon liittyvään ja sen tavoitteiden mukaiseen yhteistyöhön.

Venäjän lähialueen merkitys on ollut Kainuulle perinteisesti suuri niin kulttuurisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisestikin. Pitkät yhteistyösuhteet Kainuun ja Karjalan Tasavallan välillä ovat lisänneet molemminpuolista tunnettuutta ja luoneet pohjaa vakaalle rajan ylittävälle yhteistyölle. Venäjän WTO -jäsenyys mahdollistaa yritys yhteistyön ja kaupallisen toiminnan itärajan yli. Aktiivisella Venäjä-yhteistyöllä maakunnan aluetalouteen saadaan uutta kasvua ja liiketoimintaa (ks. Kainuun Venäjä -strategia 2020).

Suurena haasteena ja kehittämistarpeena on kuitenkin itä-länsi -suuntaisen liikenneverkon ja -yhteyksien parantaminen koko Barentsin alueen läpi aina Pohjois-Ruotsista Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun läpi Venäjälle ja sieltä edelleen Kiinaan. Tämä pohjoinen itä-länsi -liikenneväylä yhdistäisi Euroopan pohjoiset alueet Kaukoitään. Uusi yhteys avaisi Kainuulle merkittävän aseman kansainvälisenä logistisena keskuksena.

Kainuun kansainvälisen yhteistyön pääsuuntia ovat Venäjä-yhteistyö ja erityisesti Euregio Karelia – yhteistyö, EU:n jäsenvaltioiden kanssa tehtävä yhteistyö sekä Barentsin alueen piirissä tapahtuva arktinen yhteistyö. Nousevana yhteistyösuuntana nähdään Aasia, varsinkin Kiinan matkailupotentiaalin hyödyntäminen ja matkailuvirtojen houkuttelemine alueelle. Erityisen tärkeää on saada ulkomaisia investointeja maakuntaan.

Yleistavoite

Kainuun kansainvälisen kehittämisen keinoin vahditetaan Kainuun aluetalouden kestävä kasvua sekä osaltaan turvataan osaavan työvoiman saantia ulkomailta tulevan työvoiman avulla.

Yleistavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden avulla.

Kehittämistavoitteet

Kainuun kansainvälisen tunnettuuden lisääminen, kansainvälisen kehittämisrahoituksen sekä investointien saaminen maakuntaan

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kv tiedotus ja markkinointi,

Maakuntaohjelma 2018–2021

- Yritysten viennin edistäminen sekä
- Aktiivinen kansainvälinen T&K&I -yhteistyö

Maahanmuuton lisääntyminen sekä vieraiden kielten ja kulttuurien osaamisen sekä monikulttuurisuuden vahvistuminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Aktiivinen (työperäisen) maahanmuuton edistäminen,
- Maahanmuuttajien integroinnin ja kotouttamisen vauhdittaminen,
- Vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja asiantuntijuuden vahvistaminen

Kainuulaisten yritysten vienti ulkomaille lisääntyy ja ne laajentavat toimintaansa ulkomaille, kansainvälisesti toimivien yritysten määrä Kainuussa kasvaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Painotetaan yritysten kehittämisessä kv-yhteistyötä
- Vahvistetaan kv-liiketoimintaosaamista sekä kv-asiakkuuksien ja viennin kasvattamista

3.3.2 Sote- ja maakuntauudistus Kainuussa

Sote- ja maakuntauudistuksessa perustetaan uudet maakunnat, uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä siirretään maakunnille uusia tehtäviä. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020 alkaen. Suurin muutos on jako kolmeen hallinnon tasoon. Jatkossa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmella tasolla, jotka ovat valtio, maakunta ja kunta. Jatkossa nykyiset 18 maakuntaa, mkl. Kainuu, järjestävät kaikki alueensa sosiaali- ja terveyspalvelut. sekä ottavat tehtäviä ELY-keskuksista, TE-toimistoista, aluehallintovirastoista, maakuntien liitoista ja muista kuntayhtymistä sekä kunnista. (<http://alueuudistus.fi/uudistuksen-yleisesittely> .)

Uudistuksella tavoitellaan kokomaassa ihmisille nykyistä yhdenvertaisempia palveluja, vähennetään hyvinvointi- ja terveyseroja sekä hillitään kustannusten kasvua. Peruspalveluja vahvistetaan ja digitaalisia palveluja hyödynnetään paremmin. Valtio vastaa ensisijaisesti tulevien maakuntien rahoituksesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavainen rahoitus yksinkertaistetaan ja ihmisten valinnanvapautta palveluissa lisätään. Sipilän hallituksen 10 miljardin euron säästötavoitteesta noin 3 miljardia euroa on tarkoitus saada sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksista vuoteen 2029 mennessä. Kolmen miljardin euron säästötavoitteen saavuttaminen edellyttää, että menot saavat jatkossa kasvaa vain 0,9 prosenttia vuodessa, kun nyt ne kasvavat 2,4 prosenttia vuosittain. (<http://alueuudistus.fi/uudistuksen-yleisesittely> .)

Yleistavoitteet

Sote- ja maakuntauudistuksen onnistunut toteuttaminen: Kainuu toteuttaa uudistuksen rohkeasti, oma-aloitteisesti ja kainutlaatuisesti edelläkävijänä. Uudistuksen avulla palvelujen laatu ja saavutettavuus paranevat ja Kainuun elinvoimaisuus vahvistuu.

Yleistavoitteisiin pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta

Kehittämistavoitteet

Soten ja maakuntauudistuksen toteuttaminen niin, että palvelujen laatu ja saavutettavuus paranevat ja Kainuun elinvoimaisuus vahvistuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Hyödynnetään Kainuun hallintomallikokeilun kokemuksia
- Toteutetaan uudistus edelläkävijänä hyvällä maakunnan sisäisellä yhteistyöllä
- Toteutetaan vaikuttavaa edunvalvontaa valtakunnan tasolla
- Toteutetaan uudistus osallistavasti asukkaat mukaan ottaen
- Huomioidaan uudistuksessa tasa-puolisesti koko maakunnan edut
- Tehdään vaikuttavaa yhteistyötä muiden alueiden kanssa
- Vahvistetaan uudistuksessa kansalaisjärjestöjen roolia toimia aktiivisesti kansalaistoiminnan tukiverkostona, työllistäjinä ja palvelujen tuottajina
- Varmistetaan sote- ja maakuntauudistuksen kautta Kainuulle omassa päätösvallassa olevat riittävät rahoitusinstrumentit ja resurssit älykkään erikoistumisen T&K&I -toiminnan tukemiseen.

3.4 Hyvinvointia työstä, terveydestä ja yhteisöllisyydestä

Alueellisen kehittämisen tehtävänä on parantaa alueensa edellytyksiä ihmisten kokemalle henkiselle, sosiaaliselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Usko tulevaisuuteen, myönteinen asenne, kannustava ote sekä luottamus ja sitoutuminen ovat perusta alueelliselle hyvinvoinnille. Voidessaan hyvin ihminen pystyy myös pitämään parempaa huolta läheisistään ja ympäristöstään sekä näin vaikuttamaan myönteisesti alueensa vireyteen.

Työllisyyden, työhön ja mielekkääseen tekemiseen kiinnittyminen sekä toimeentulon parantaminen ja monipuolisen osaamisen vahvistaminen ja elinikäiseen oppimiseen innostaminen vahvistavat hyvinvointia. Työelämän laadun parantamisen kautta tavoitellaan työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin paranemista, työssä jaksamista, työhön sitoutumisen kannustamista ja erityisesti nuorten osalta työelämävalmiuksien vahvistamista.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on yksilöiden ja yhteiskunnan monien toimijoiden yhteistyötehtävä, jossa tarvitaan laaja-alaista moniammatillista ja monitoimijaista yhteistyötä. Se on erityisesti Kainuun sote -kuntayhtymän perustehtävä, jota kuntayhtymä hoitaa strategiansa mukaisesti.

Maakuntaohjelma 2018–2021

Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita sosiaali- ja terveydenhuollolle ovat kunnat, soste-, kulttuuri-, ja liikuntajärjestöt, työnantajat ja eri tavoilla aktiiviset väestöryhmät. Palveluja järjestetään yhdessä kolmannen ja yksityisen sektorin kanssa koko maakunnan alueelle erilaisia toimintatapoja kehittäen ja kokeillen. Laajana yhteistyönä terveyttä ja toimintakykyä parannetaan terveyttä ylläpitävien elämäntapojen ja ennaltaehkäisevän itsehoidon omaksumisella terveystakeeksi; erityisesti vahvistetaan aktivoivaa elämäntapaohjausta nuorten ja pitkäaikaistyöttömien osalta.

Sosiaali- ja terveydenhoitopalvelut järjestetään Kainuussa maakunnan laajuisesti, kokeillun Kainuun mallin mukaisella tavalla. Uuteen palvelumalliin kuuluu etäpalvelujen lisääminen, erityisesti terveyttä edistävässä ja sairauksia ennalta ehkäisevässä toiminnassa. Teknologiaa ja etäyhteyksiä hyödynnetään myös palvelujen tuotannossa yhä enemmän. Kotona mahdollisimman pitkään ja omatoimisesti asumisen tavoite edellyttää mittavia muutoksia palvelujen, asuntojen ja rakennetun ympäristön esteettömyyden suhteen. Palvelujen tulee olla riittävän lähellä tai muuten helposti saavutettavissa. Lähtökohtana voidaan pitää nykyisen kuntarakenteen mukaista palveluverkkoa, joka takaa suhteellisen hyvin palveluiden saavutettavuuden. On huomattava, että palvelut ovat kokonaisuus, jotka tukevat toisiaan. Julkiset palvelut vaikuttavat yksityisten palvelujen sijoittumiseen ja saatavuuteen. Palveluja kehitetään pitkäjänteisesti, yhteistyössä eri toimijoiden ja palveluntuottajien sekä asiakasryhmien kanssa ja palvelutarpeet ennakoiden. Väestön ikääntyminen, kotona mahdollisimman pitkään asumisen vaade sekä vapaa-ajanasumisen kehitys avaavat mahdollisuuksia monenlaiselle yrittäjyydelle, myös kolmannen sektorin toimijoille.

Kainuu tarvitsee elinvoimaisuutensa vahvistamiseen uusia asukkaita sekä kotimaasta että ulkomailta. Aktiivinen maahanmuuttopolitiikka ja monikulttuurisuuden vahvistaminen tuleekin rakentaa osaksi Kainuun kehittämistä.

Vahva maakunnallisuus mahdollistaa paikallisuuden. Paikallista aloitteellisuutta tuetaan ja luodaan mahdollisuuksia osallistua oman kylän, kaupunginosan, kunnan, seutukunnan, maakunnan tai muun lähiyhteisön kehittämiseen. Paikallisella aloitteellisuudella ja osallisuudella tarkoitetaan asukkaiden aktiivista osallistumista alueensa toimintojen, elinolojen ja elinkeinojen kehittämiseen. Asukkaiden aktiivisuus näyttäytyy osallistumisena edustuksellisiin vaaleihin, yhteiskunnallisen suunnitteluun, vaikuttamisena tietoisilla valinnoilla kuluttajina sekä vaikuttamisena kansalaistoiminnan kautta.

Hyvinvoinnin ja osallisuuden kehittämisen **taustaoletuksena** ajatellaan, että kansalaisten terveys- ja hyvinvointieroihin sekä eriarvoisuuden taustalla oleviin rakenteellisiin syihin, kuten koulutus- ja osaamistasoon, työllisyyteen, työssä jaksamiseen, tulotasoon ja toimeentuloturvaan vaikuttamalla voidaan parhaiten lisätä kansalaisten hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja aktiivisuutta sekä kaventaa väestöryhmien välisiä sosioekonomisia eroja.

Yleistavoitteet

Yleistavoite: kainuulaisten terveys ja toimintakyky paranevat ja eriarvoisuus vähenee, terveyserot kaventuvat ja kokemus hyvinvoinnista paranee sekä yhteisöllisyys ja osallisuus vahvistuvat.

Toimeentulo kohenee työllisyyden kohetessa ja mielekkään tekemisen kautta.

Yleistavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta.

Kehittämistavoitteet

Kainuulaisten terveydentila ja toimintakyky kohentunut, hyvinvointi kasvanut, väestöryhmien väliset terveyserot kaventuneet alueen sisällä ja ero koko maahan verrattuna kaventunut

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Panostaminen terveyden edistämiseen yhteistyössä kuntien kanssa, hyvinvointia edistäviin valintoihin sekä elämäntapoihin kannustaminen
- Alueellinen hyvinvointikertomus otetaan maakunnallisen ja kunnallisen hyte-työn ohjaajaksi
- Analysoidaan ja ratkotaan yhteistyössä pahoinvoinnin ongelmia ja niiden syitä
- Tarpeen mukaiset palvelut tuotetaan oikea-aikaisesti ja asiakkaita tyydyttävästi, hoitotakuun 100 % toteutumisen varmistaminen, digitalisaation hyödyntäminen palvelutuotannossa ja palvelujen saavutettavuuden varmistamisessa
- Vahvistetaan terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen laatua palvelumuotoilulla ja saatavuutta kehittämällä liikkuvia ja sähköisiä palveluja sekä hyödyntämällä uusia innovaatioita ja teknologiaa.
- Ennakointi- ja arviointimenetelmien hyödyntäminen päätöksenteossa ja käytön kehittäminen
- Asiakkaiden valinnanvapauden mahdollistaminen
- Kannustetaan palvelujen tuottamiseen yhteispalveluna tai palveluyhteistyönä
- Kehitetään ja lisätään varhaiseen puuttumisen ja ongelmien ennaltaehkäisyn toimintamalleja
- Tuetaan hyvinvointia edistävän elämäntavan omaksumista
- Vahvistetaan luontoon perustuvien terveys- ja hyvinvointipalvelujen (green care -palvelut) kehittämistä ja käyttöönottoa.
- Sosiaalista osallisuutta ja sitä kautta terveyttä ja hyvinvointia tukevien toimintamallien ja rakenteiden kehittäminen henkilöille, joiden työ- ja toimintakyky eivät riitä työllistymiseen tai työllisyyspalveluihin osallistumiseen.

Kokonaisvaltainen kehittämisote ja toimivat kumppanuudet terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Palvelujen yhteissuunnittelun vahvistaminen
- Sektorirajat ylittävän yhteistyön lisääminen ja tiivistäminen
- Hyvinvointikertomus-prosessi, jossa kumppanuusosapuolet mukana
- Kokonaisvaltaista kehittämisotetta ja kumppanuutta parannetaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Työllisyysasteen nousu, työttömyyden väheneminen ja nuorten työelämään kiinnittyminen sujuvaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen monialaisella ja -ammattillisella yhteistyöllä ja siihen liittyvän osaamista kehittäminen
- Uudenlaisten välityömarkkinarakenteiden kehittäminen työttömyyden ja avointen työmarkkinoiden välille henkilöille, joiden valmiudet eivät vastaa avointen työmarkkinoiden vaatimuksia, mutta jotka voivat hyötyä erilaisista aktivointitoimenpiteistä esim. terveyden ja hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta. Osalle työttömistä ”välityömarkkinat” voivat toimia myös tarpeellisenä välivaiheena ja ponnahduslautana kohti avoimia työmarkkinoita siirryttäessä.
- Monialaisten palveluprosessien kehittäminen toimijoiden yhteistyöhön ja yhteiseen tahtotilaan perustuen siten, että todellisuudessa työkyvyttömät työnhakijat tunnistetaan ja osataan monialaisesti ohjata niiden palveluiden ja etuuksien piiriin, jotka ovat heille ensisijaisesti tarkoituksenmukaisia ja joihin he ovat tilanteessaan oikeutettuja.
- Nuorten yksilöllisten työllistymispolkujen rakentaminen (kainuulainen nuorisotakuu) ja nuorten työelämävalmiuksien vahvistaminen
- Koulutuksesta valmistumisen ja työpaikan löytymisen nivelvaiheen tukeminen
- Vaikuttaminen nuoriin jo varhaisessa vaiheessa (valintojen merkitys, yrittäjyyskasvatus, työhön kasvaminen)
- Kehitetään toimintamalleja, joilla yrityksille tehdään työllistämisen kynnys matalaksi

Kainuulaisten jaksaminen työssään pidempään (parantunut työkyky)

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottaminen/ kehittäminen
- Työelämän laadun ja siihen sisätyvien tekijöiden (yritysten liiketoiminnot, johtamien, esimiestyö, ammattiosaaminen) kehittäminen
- Työssä jaksamista ja työssä viihtymistä lisätään siten että työelämän houkuttelevuus kasvaa, erityisesti työttöminä ja vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien sekä nuorten osalta.
- Osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä ja työssäpysymistä edistävien toimintamallien kehittäminen ja käyttöön ottaminen.
- Edistetään toimintamalleja, joilla työhyvinvoinnin parantaminen ja työsuojelun keinot saadaan olennaiseksi osaksi työyhteisön normaalia jokapäiväistä toimintaa.

Onnistunut maahanmuuttajien kotoutuminen (integroituminen) ja monikulttuurisuuden vahvistaminen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Suunnitelmallisen, nopean ja tehokkaan kotouttamisprosessin toteutus, kotouttamisen osaamisen vahvistaminen

Maakuntaohjelma 2018–2021

- Yhteisten tavoitteiden mukaan, toimijoiden kesken laaditun, kotouttamis-/ integrointiohjelman toteutus
- Valmiuksien parantaminen ottaa töihin maahanmuuttajia / ulkomaista työvoimaa
- Tuetaan toimia, joilla vähennetään ennakkoluuloja sekä lisätään maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta ja keskinäistä suvaitsevaisuutta

Kainuu on turvallinen ja kainuulaisten turvallisuuden tunne vahvistunut

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Turvallisuus- ja varautumissuunnittelu, sekä toteutus yhdessä alueen toimijoiden asukkaiden kanssa
- Palvelujen (erityisesti sote) saatavuuden ja saavutettavuuden varmistaminen
- Hajautetut ratkaisut palvelujen tuotannossa
- Yhteistyö alueiden kesken

Kainuulaisten yhteisöllisyys ja osallisuus paranevat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kansalaisten kannustaminen ja tukeminen yhteiseen tekemiseen (mm. järjestötyö)
- Järjestöjen toimintaedellytysten kehittäminen
- Kansalaiset ja kansalaisryhmät mukaan ottavien menettelytapojen ja kannustavien menettelytapojen ja toimintakulttuurien luominen
- Osallisuuden toimintamallien ja viestinnän kehittäminen ja kokeilut, laajempi käyttöönotto (uudet välineet kuten some)
- Edistetään turvallisten lähiyhteisöjen syntymistä ja vahvistumista eri ikä- ja sosiaaliryhmissä.
- Edistetään asukkaiden harrastusmahdollisuuksia
- Yhteisöllisyyttä, osallistumisen mahdollisuuksia ja osallisuutta parannetaan siten, että hyvinvointi paranee ja kokemus vaikuttamisesta omiin asioihin konkretisoituu sekä eri väestöryhmien (ml. maahanmuuttajat) keskinäinen ymmärrys ja yhteistoiminta lisääntyvät.
- Kokeillaan päätös- ja toimivallan delegoinnin paikallisia malleja (kokeilukulttuuri)

Kansalaisten osallistumisaktiivisuus parantunut (kansalaisten ääni näkyy aiempaa paremmin päätöksen valmistelussa ja palveluissa)

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kansalaisten, etenkin nuorten aktiivisen osallistumisen ja kansalaisuuden tukeminen
- Poliittikka -termin ja päätöksentekoprosessien avaaminen (uutena maakuntavaali), viestinnän ja vuoropuhelun kehittäminen

3.5 Vetovoimainen maakunta

Kainuun kehittämistyössä korostetaan vetovoimaisia työmarkkinoita, kasvuyrityksiä, kansainvälistymistä, elinvoimaa ja osaamista sekä hyvää elinympäristöä. Positiivisen maakuntakuvan esiintuomisella halutaan saada aikaan positiivinen kierre aluekehityksessä.

Kainuun poikkeuksellisen vahvan maakuntaidentiteetin pohjalle rakentuva, maailman muuttuessa uudistuva ja alueen asukkaiden omakseen kokema maakuntakuva tukee sekä kainuulaisten hyvinvointia että alueen elinkeinoelämän kehitystä. Toisaalta maakuntaohjelman toteuttaminen eri toimialoilla luo edellytykset positiiviselle Kainuu-kuvalle, jonka vaaliminen ja kehittäminen vaativat sekä hyviä tekoja että hyvää viestintää. Maakuntaohjelman 2014–2017 väliarvioinnin mukaan maineen rakentaminen ja uudistaminen on onnistunut Kainuussa viime vuosina hyvin (MDI 2016).

Yleistavoite

Kainuun positiivinen maakuntakuva ja vetovoimaisuus vahvistuvat. Sen mukaan Kainuu on kulttuuriltaan omaleimainen, monivivahteinen – kainutlaatuinen* – elinvoimainen ja vetomainen maakunta, joka hyödyntää luontaisia vahvuuksiaan rohkeasti ja monipuolisesti. Kainuu on vetovoimainen asuin-, työ- ja opiskelupaikka sekä investointi- ja matkailukohde.

** Kainutlaatuisuudella tarkoitetaan kainuulaista laatua – kainuulaisia sisäisiä vahvuuksia, omanlaista ja omintakeista tyyliä, kulttuuriperintöä ja osaamista; kainutlaatuisuudelle viitataan myös tavaramerkkiin – ”Kainut”, joka tarkoittaa edelläkävijän sauvaa.*

Tähän tavoitteeseen pyritään seuraavien kehittämistavoitteiden ja strategisten toimenpiteiden kautta.

Kehittämistavoitteet

Elinvoimainen ja vetovoimainen Kainuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Maakunnan strategisella kehittämisellä uudistetaan ja parannetaan Kainuun mainetta.
- Viedään sanomaa Kainuun tarpeista ja mahdollisuuksista uusille yrittäjille sekä investoijille.
- Tuodaan esille Kainuun vahvaa osaamista sekä Kainuun rohkeutta kokeilla uutta.
- Panostetaan korkeakoulutuksen kehittämiseen.
- Haetaan aktiivisesti keinoja tavoittaa muuttoaktiiviset nuoret ikäluokat Suomessa ja ulkomailla uuden väestön saamiseksi ja Kainuun kiinnostavuuden lisäämiseksi.
- Viestitään Kainuun korkeasta elämisen laadusta.

Kainutlaatuisuus ja positiivinen viestintä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2018–2021

- Kainuun vahvuudet, onnistumiset ja menestystarinat tuodaan esille luovasti, terävästi ja kohdennetusti kansallisessa ja kansainvälisessä mediassa.
- Kainutlaatuutta eli omintakeisia vahvuuksia tuodaan enemmän ja vaikuttavammin esille – se tarkoittaa mm. kauniiden maisemien ja muiden luonnon resurssien ekologisesti kestävää ja innovatiivista hyödyntämistä, luovuutta elinvoimaisuuden lisäämisessä ja kulttuurista rikkautta sekä edelläkävijyyttä sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisuisissa.
- Vahvistetaan kainuulaisten positiivista kuvaa omasta maakunnasta.
- Tuetaan luontaisiin vahvuuksiin perustuvia uusia ja uudistuvia palveluja ja tapahtumia, jotta ne vahvistavat alueen taloutta ja tukevat myönteistä mielikuvaa.
 - mm. tuodaan esille Kainuun monipuolisia virkistysmahdollisuuksia
- Tuetaan luovia aloja, sisältöjen kehittämistä, monipuolistamista ja tuotteistamista sekä tuottamista.

Lähdeluettelo

- Antikainen Janne, Laasonen Valtteri & Tommi Ranta (2013). *Pohjois-Suomen maakuntaohjelmien jälkiarviointi – loppuraportti*. Seinäjoki: Management Design Intelligence.
- Degerman Ruusa (2013). *Näkökulmia tulevaisuuden hyvinvointipoliittisiin tavoitteisiin Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Oulu: Oulun yliopisto.
- Euroopan komissio (2010). *Eurooppa 2020 – Älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun strategia*. Bryssel: Euroopan komissio.
- ICT-2015 -työryhmä (2013). *21 polkua kitkattomaan Suomeen*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Innovaatio 4/2013.
- Järviluoma Jari (2017). *Kainuun kansainvälisen matkailun kehitys ja nykytila*. Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Kaikkonen Risto, Kostianen Elisa, Linnanmäki Eila, Martelin Tuija, Prättälä Ritva & Seppo Koskinen (toim.) (2008). *Sosioekonomiset terveyserot ja niiden kaventaminen Kainuussa*. Helsinki: Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 27/2008.
- Kainuun Etu (2011). *Kainuun matkailustrategia 2011–2020*. Kajaani: Kainuun Etu.
- Kainuun hallintokokeilun seurantasihiteeristö (2013). *Kainuun hallintokokeilun päätyminen – seurantasihiteeristön loppuraportti*. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Kainuun maakunta -kuntayhtymä (2011). *Kainuun ilmastostrategia 2020*. Kajaani: Kainuun maakunta -kuntayhtymä.
- Kainuun liitto (2013). *Kainuun Venäjä –strategia 2020*. Kajaani: Kainuun liitto.
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (2013). *Terveydenhuollon järjestämissuunnitelma 2013–2016*. Kajaani: Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä.
- Kettunen Jyrki & Tarja Meristö (2013). *Kainuun skenaariot 2035 – loppuraportti*. Kajaani: Kainuun liitto.
- Kytö Hannu & Monika Kral-Leszczynska (2013). *Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät*. Sastamala: Kunnallisan kehittämissäätiö, Tutkimusjulkaisu 76.
- Laatikainen, Tarja (2013). *Kainuun ympäristöohjelma 2020*. Kajaani: Kainuun liitto.
- Luukkonen Juho, Suorsa Katri & Sami Moisio (toim.) (2013). *Oppiva Pohjois-Suomi – Näkökulmia aluekehittämisen haasteisiin Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan liitto & Kainuun liitto.
- Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä YTR (2014). *Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020* Työ- ja elinkeinoministeriö.
- MDI (2016). *Pohjois-Suomen maakuntaohjelmien 2014–2017 arviointi, Kainuu*. Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI.
- Mustakangas Ella (2013). *Green care -toiminnan mahdollisuudet kainuussa – esiselvitys*. Kajaani: Maataloustuottajain Pohjois-Suomen Liitto.
- Rautaporras Petteri (2014). *Teknolohiateollisuuden kehitys alueittain*. Helsinki: Teknolohiateollisuus Ry.
- Ryhänen Aila (2012). *Iäniloinen Kainuu 2030 – ikääntymispoliittinen strategia*. Kajaani: Kainuun liitto.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2013). *Muutosta liikkeellä! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020*. Tampere, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:10.
- Teknolohiateollisuus Ry.(2014). *Tilanne ja näkymät*. Helsinki: Teknolohiateollisuus Ry. 2/2014.
- TEM (2017). *Alueellinen matkailutilinpito*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 21/2017.
- Tilastokeskus (2017). *Saapuneet vieraat ja yöpymiset kaikissa majoitusliikkeissä*.
- UNWTO (2016). *Tourism highlights*. <http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284418145>, Haettu 17.10.2016.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2015). *Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelma*. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Vuorinen Pentti (2014). *Läpidigitalisoitunut maailma: Virtuaalinen tulevaisuus keskuudessamme – TrendWikiä hyödyntävä raportti*. Työ- ja elinkeinoministeriön analyysija 58/2014.

Liitteet

LIITE 1. Kehittämistyön arvot ja läpileikkaavat näkökulmat

Läpileikkaavat näkökulmat

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys tarkoittaa nykyisten sukupolvien vastuuta ja solidaarisuutta tulevia sukupolvia kohtaan. Nykyhetken toiminta ei saa johtaa peruuttamattomiin tulevien sukupolvien elämisen mahdollisuuksia kaventaviin muutoksiin, vaan kestävässä kehityksessä näitä mahdollisuuksia päinvastoin kasvatetaan. Teknologian kehitys, sivistyksen, osaamisen ja tieteellisen tiedon kasvu avaavat tuleville sukupolville nykyistä laajemmat elämisen mahdollisuudet ja vaihtoehdot, jos vaan kehityksen luonnonvaraperustasta pidetään huolta. Kestävä kehitys jaetaan ekologiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Ekologinen kestävyys, ympäristöstä huolehtiminen, on kaiken kestävyuden kivijalka, jota ilman muutkaan kestävä kehityksen ulottuvuudet eivät voi toteutua. Kainuun taloudessa luonnonvarojen hyödyntämisellä on merkittävä rooli, esim. matkailussa, kaivostoiminnassa ja biotaloudessa. Näin Kainuun suotuisa ja kestävä kehitys on suuressa määrin riippuvainen luonnonvarojen kestävästä käytöstä (ekologisesta kestävydestä). Kainuulla on myös kokoansa suurempi merkitys ekologisen kestävyuden vahvistamisessa, sillä alue on merkittävä hiilinielu ja ekosysteemipalvelujen tuottaja. Myös sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys ovat Kainuussa tärkeitä kehittämisen kohteita, sillä maakunnan pitkään jatkunut väestön ikääntyminen ja väheneminen ovat heikentäneet alueen elinvoimaa ja monien toimintojen ja palvelujen kriittinen kynnyks lähestyy. Kestävä kehityksen mahdollistamiseksi kehityksen suunta pitää pystyä kääntämään.

Osaaminen

Osaaminen mahdollistaa muutoksen. Osaamisen kivijalkana on riittävä perusosaaminen. Perusosaamista luovat yritykset sekä laadukas, kattava ja toimiva varhaiskasvatus, peruskoulutus, ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus, vapaa sivistystyö sekä aktiivinen ja monipuolinen järjestötoiminta. Erityisosaamista voidaan rakentaa vahvan perusosaamisen varaan. Kainuussa erityisosaamista luovat ja ylläpitävät yritykset, yliopistot ja ammattikorkeakoulu, ammatilliset oppilaitokset sekä monipuolinen ja tarkasti työelämän tarpeisiin vastaava aikuiskoulutus. Huippuosaaminen on kansainvälisestikin vertailtuna erottuvaa osaamisen tasoa, jota on yrityksissä, korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa, mutta myös urheilussa, kulttuurissa tai käden taidoissa.

Työssä, oppilaitoksissa, harrastuksissa, vapaaehtoistoiminnassa ja kotona oppiminen kasvattavat asukkaiden ja alueen inhimillistä pääomaa. Osaamisen ja osaajien riittävyys ovat merkittävimpiä yksittäisiä alueiden menestystä selittäviä tekijöitä. Kaikkia osaamisen tasoja tulee kehittää. Erityisesti uusia yrityksiä synnyttävät osaaminen ja innovaatiot luovat alueelle hyvinvointia.

Digitaalisuus

Liiketoiminta kasvaa tulevaisuudessa yhä enemmän ja nopeammin digitaali- ja virtuaalimaailmassa. Digitaalinen arvonluonnin ennakoitaan kasvavan yhtä suureksi kuin materiaalsen parin seuraavan vuosikymmenen kuluessa. Sen lisäksi, että syntyy kokonaan digitaalisia tuotteita ja palveluita, digitaalisuus tuo älykkyyttä fyysisiin tuotteisiin ja ympäristöihin. Teknologian kehitys avaa uusia ikkunoita palveluiden järjestämiseen ja tuotantoon. Digitaalisuus ja tiedon avoimuus, kuten julkisten tietokantojen avaaminen, luovat uudenlaisia, globaaleja liiketoiminnan mahdollisuuksia.

Kansalaisten yhä paremmat valmiudet käyttää uudenlaisia palveluja, halu välttää asiointimatkoja ja säästää aikaa hoitamalla asioitaan sähköisesti, aika- ja paikkariippumattomasti, ovat ajureita uudistaa palveluja sekä toimintamalleja. Käyttäjien ostos- ja käyttötottumukset pakottavat kaikkien palvelujen järjestämis- ja tuotantotapojen kehittämiseen ja digitalisointiin. Tämä tulee huomioida myös tuotteiden myynnissä ja markkinoinnissa. Sähköisiä järjestelmiä kehitetään yhä enemmän älykkäiksi ja älykkäiden palvelujen suuntaan. Työnteon erilaiset mallit liittyvät digitaalisuuteen. Esim. tukku- ja vähittäiskaupan työpaikkojen kasvu ei voi toteutua ilman verkkokaupan kehittymistä.

Kansainvälisyys

Kainuun kansainvälisyydellä tarkoitetaan yhtäältä kansainvälistä toimintaa ja yhteistyötä sekä toisaalta Kainuun monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta. Suvaitsevaiset kansalaiset suhtautuvat aktiivisesti ja avoimesti muihin kulttuureihin ja kansallisuuksiin sekä yleensä erilaisuuteen. Kansainvälistymisen edistäminen on yksilöiden, yritysten, julkisen sektorin organisaatioiden sekä yhdistysten ja järjestöjen kansainvälisen yhteistyön ja toiminnan vahvistamista. Kansainvälisyys tuottaa elinkeinotoimintaan taloudellista lisäarvoa sekä tukee kansalaisten hyvinvointia. Kansainvälisyyden syveneminen on olennainen osa globaaleja kehitystrendejä. Kansainvälisyys ulottuu kaikkialle. Alueet ovat yhä syvenevin säikein ja välittömästi riippuvaisia kansainvälisen talouden kehittymisestä ja muusta kansainvälisestä kehityksestä. Reagointivalmius ja -potentiaali ovat tärkeitä, sillä maailma muuttuu nopeasti. Kainuussa tarvitaan kv-asioiden ennakkointia, jotta kyetään tunnistamaan trendit ja heikot signaalit sekä toimimaan viisaasti. Vieraiden kielten sekä kulttuurien osaaminen sekä rohkeus ja ennakkoluulottomuus ovat onnistuneen kansainvälisen toiminnan edellytyksiä.

Arvot

Positiivisuus ja kannustaminen

Positiivisuus on Kainuun arvostamista ja siihen kiintymistä sekä alueen monipuolisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien tiedostamista ja niistä kertomista. Nykyhetkeä ja tulevaisuutta arvioidaan positiivisesti vahvuuksien ja mahdollisuuksien kautta. Kannustaminen on toisten onnistumisten arvostamista ja kannustamista uusiin onnistumisiin sekä kanssaihminen tukemista ja auttamista silloin, kun he apua ja tukea tarvitsevat. Kateus on positiivinen voimavara, jos se kannustaa itseä parempiin suorituksiin, mutta tuhoavaa ja positiivisuuden vastaista, silloin kun se aiheuttaa toisten onnistumisten mustamaalaamista, kieltämistä ja vähättelyä ja johtaa negatiiviseen toisten latistamiseen ja kampittamisen kierteeseen.

Koko Kainuun mahdollisuuksien optimointi

Kainuu on maaseutuvaltainen maakunta, jonka maa-alasta yli 90 % on maaseutua. Maaseudun erityispiirteistä, kuten harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä, johtuen aluekehittämisen vaikutukset ovat siellä usein erilaisia kuin keskuksissa. Maaseudun erityispiirteet pitää päätöksenteossa ja suunnittelussa huomioida. Tämä osa on koko Kainuun mahdollisuuksien optimointia.

Maaseutu on myös Kainuun keskeinen vetovoimatekijä, johon liittyvät hyvin saavutettavissa olevat ja ympärivuotiseen asumiseen soveltuvat maaseutu-, vesistö- ja ranta-alueet. Kainuun maaseudulla on eläviä ja elinkeinopohjaltaan monipuolisia kyliä, joiden toiminnan perustana on maakunnallinen kylien yhteistyö ja aktiivinen kehittämistoiminta.

Kainuun keskeiset kasvavat elinkeinoalat, kuten biotalous, kaivannaistoiminta ja matkailu, sijoittuvat maaseudulle. Laajenevat nopeat tietoverkot ja digitalisoituminen mahdollistavat asumisen, vapaa-ajanvieton ja työnteon maaseudulla entistä paremmin tulevaisuudessa. Koko Kainuun mahdollisuuksien optimointiin liittyy se, että Kainuun maaseudun mahdollisuudet saadaan kehittämistyön keinoin maksimaalisesti hyödynnettyä.

Kajaani on Kainuun suurin kaupunki ja maakuntakeskus, jossa on Kainuun liikenteen solmukohtat, lentokenttä ja henkilöliikenteen päärautatieasema. Lentäen Kainuuseen tultaessa tullaan ensin Kajaaniin, josta pitää olla toimivat liikenneyhteydet muualle maakuntaan. Kajaanissa on myös tarjolla monia sellaisia yksityisiä ja julkisia palveluja, joita ei muualta maakunnasta saa. Näitä ovat esim. monet korkeakoulupalvelut ja sote-palvelut (erityisesti Kainuun uusi sairaala). Sotkamossa taas matkailuelinkeino ja -palvelut ovat kasvaneet ja kehittyneet suuremmiksi ja monipuolisemmiksi kuin muualla maakunnassa. Kuhmon Kantolan teollisuusalueella on puutuoteteollisuuden keskittymä. Edelleen jokaisessa Kainuun kunnassa on omat elinkeinotoiminnan ja osaamisen vahvuutensa.

Osa koko Kainuun mahdollisuuksien optimointia on se, että Kainuun eri toimintojen ja toimialojen keskittymien vetovoimaisuutta ja kasvua edelleen vahvistetaan. Samalla kehitetään verkostoja, toimintamalleja ja liiketoimintaekosysteemejä, joiden kautta mahdollisimman laajasti koko maakunta voi hyötyä keskusten kasvusta.

Koko Kainuun mahdollisuuksien optimointiin liittyy myös se, että Kainuuseen luodaan lisää yksityisen ja julkisen sektorin toimialavetureita, jotka voivat olla julkisen sektorin organisaatioita tai yrityksiä tai maantieteellisiä alueita, joissa on liiketoimintaekosysteemejä.

LIITE 2. Maakunnan kehityksen indikaattorit

MAAKUNNAN KEHITYKSEN INDIKAATTORIT	TOTEUTUNUT KEHITYS				TAVOITELTAVA KEHITYS				Koko maa 2016
	2010	2012	2014	2016 (tai viimeisin tieto)	2020	2025	2030	2035	
Alueiden talous ja kilpailukyky									
Työpaikat (lkm) ¹	29 080	28 778	26 758	..	27 299	29 199	29 209	29 844	2 274 076 (v.2014)
BKT/äasukas, indeksi (koko maa = 100) ¹	71,1	73,2	72,2	..	80	85	87	90	100
Arvonlisäys (brutto perushintaan) milj. euroa (edellisen v. hinnoin) ¹	1 642,90	1 785,80	1 746,8	1 772,9 (v.2015)	1 867	1 934	2 017	2 073	177 121
Vienti (milj. euroa) ²	..	138 (v. 2013)	144	208	270	220	230	240	51 780
Vientiyritykset (lkm) ²	..	99 (v. 2013)	104	91	120	140	160	180	18 092
Yrityskanta (lkm) ¹	3 667	3 768	3 982	4 109	4 200	4 300	4 400	4 500	378 712
Kasvuvytykset (lkm). Väh. 3 henk. työllistävät, 0 % kasvu ³	74 (v. 2009-12)	87 (v. 2010-13)	59 (v. 2011-14)	..	80	100	110	120	7 210 (v. 2011-14)
Väestö ja työmarkkinatilanne									
Väkiluku 31.12.2016 ¹	78 703	77 435	76 119	74 803	74 585	74 729	74 825	75 379	5 503 297
Kokonaistenmuutto (henkeä, mkl. siirtolaisuus) ¹	-394	-289	-422	-166	300	1000	1200	2000	16 823
Taloudellinen huoltosuhte ¹	1,66	1,65	1,79	1,78 (v.2015)	1,71	1,56	1,60	1,55	1,43 (v.2015)
Työvoima (henkeä) ¹	34 668	34 231	33 822	33 192 (v.2015)	31 339	30 360	30 080	30 936	2 631 321
Työllisyysaste (työlliset /5-64 v.sta, %) ¹	61,8	61,3	58,3	62,7 (m: 59,6/n: 66,1)	64,3	70,8	71,9	72,2	68,7 (m: 69,8/n: 67,6)
Työttömyysaste (%) ¹	9,0	11,4	16,9	10,4	12,3	3,8	4,2	4,5	8,8
Nuorisotyöttömyys (alle 25 v. työttömyysaste) ⁴	24,4	20,7	34,4	14,4	14	12	10	10	21,1
Pitkäaikaisyöttömyys (% -osuus kaikista työttömistä) ⁴	16,3	20,4	26,0	32,0	20	15	15	15	35,5
Hyvinvointi ja sosiaalinen osallisuus									
Koulutusaste: tuukinnon suorittaneiden osuus ¹	64,6	66,5	68,7	69,5 (v.2015)	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				71,1
Koulutusaste: korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus ¹	21,5	22,2	23,2	23,5 (v.2015)	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				30
Ei tuukintoa peruskoulun jälkeen 25-29-v.sta (%) ¹	12,4	11,6	12,4	11,6 (v.2015)	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				16,5
Ei lämälaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevien osuus (%) ⁵		50,9 (m: 51,2/n: 50,5) (v. 2013-2015)			Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				54,0 (m: 54,0/n: 54,1)
Työkykyensä heikentyneeksi (enint. 7/10) arvioivien osuus (%) ⁵		31,7 (m: 34,7/n: 28,4) (v. 2013-2015)			Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				26,8 (m: 29,0/n: 24,6)
Niiden osuus, jotka uskovat etteivät jaksaa työskennellä vanhuuseläkkeikään saakka (%) ⁵					Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				26,8 (m: 27,4/n: 26,2)
Aktiivisesti osallistuvien osuus (%) ⁵		33,4 (m: 34,8/n: 32,0) (v. 2013-2015)			Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				26,9 (m: 26,5/n: 27,2)
Itsenä onnelliseksi kokevien osuus (%) ⁵		23,8 (m: 23,7/n: 23,9) (v. 2013-2015)			Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				50,1 (m: 49,6/n: 50,5)
Asuinalueensa turvattomaksi kokevien osuus (%) ⁵		52,2 (m: 51,1/n: 53,4) (v. 2013-2015)			Nostetaan tasoa				2,3 (m: 2,3/2,3)
Kansantauti-indeksi ⁶	129,3	128,2	127,9	126,2	Säilytetään etumatka koko maan tilanteeseen				100
Sairastavuusindeksi ⁶	19,5	120,9	121,1	120,2	Saavutetaan koko maan keskiarvotaso				100
Vähähiilinen talous ja ympäristön kestävä kehitys									
Uusiutuvan energian osuus energiankulutuksesta (%) ⁸	56,3	61,6	64,8	65 (v. 2015)	65	70	75	80	33
Fosforikuormitus vesistöihin (teollisuus ja yhdyskunnat) (kg/vuosi) ⁷	6704	6115	4501	5238 (v. 2016)	Vähennetään kuormitusta				
Typpikuormitus vesistöihin (teollisuus ja yhdyskunnat) (kg/vuosi) ⁷	296217	322642	277075	280500	Vähennetään kuormitusta				
Taulukon lähteet:									
1) Tilastokeskus									
2) Tulli									
3) Toimiala Online									
4) Tilastokeskus, TEM									
5) THL									
6) KEELA									
7) Ympäristöministeriö									
8) Iitä-Suomen energiatalo									
* Yritykset, joiden tavaroiden ulkomaankaupan arvo oli yli 5000 euroa tarkastelujaksolla									
.. Et tietoa saatavilla									

Kainuun liitto

Kainuun liitto
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani
Puh. vaihde 08 615 541, faksi 08 6155 4260
S-posti kainuunliitto@kainuu.fi

www.kainuu.fi